

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2003-4-166 (Soruşturma)
Karar Sayısı : **05-43/602-153**
Karar Tarihi : 1.7.2005

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Mustafa PARLAK
Üyeler : Tuncay SONGÖR, Prof.Dr. Zühtü AYTAÇ, Rifki ÜNAL,
Prof.Dr.Nurettin KALDIRIMCI, M.Sıraç ASLAN, Süreyya
ÇAKIN, Mehmet Akif ERSİN

B. SORUŞTURMA HEYETİ

20

Başkan : Rifki ÜNAL
Raportörler : Oğuzkan GÜZEL, K. Oğuz KARAKOÇ, Hatice Akkaya
KARAYOL, Levent KUTOĞLU.

C. ŞİKAYET EDEN

Türkiye Akaryakıt Bayileri Petrol ve Gaz Şirketleri İşveren Sendikası (TABGİS)
Temsilcisi: Av. İbrahim GÜL
Mithatpaşa Cad. No: 13/12, 06420 Kızılay/Ankara

D. HAKKINDA SORUŞTURMA YAPILAN

30

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM)
Temsilciler: Prof. Dr. Erden KUNTALP, Prof. Dr. Sabih ARKAN, Av. Güzin
PEKGÜÇLÜ, Av. Sülün GÜÇER
Reşit Galip Cad. Hirfanlı Sok. No:7/3-4 GOP/Ankara

E. DOSYA KONUSU : Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. bünyesinde biraraya gelen bankaların belirlediği takas komisyonu oranları ile 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ihlal edildiği iddiası.

40

F. İDDİALARIN ÖZETİ : Şikayet dilekçesinde, Bankaların tekel konumunda olan BKM bünyesinde, kredi kartı işlemlerinde, üye işyeri komisyonunu ve üye işyerine ürün bedelinin aktarıldığı gün sayısını birlikte belirledikleri, BKM'de biraraya gelen bankaların kredi kartı komisyon oranlarını birlikte belirledikleri ve pazar payı büyük olan bankaların BKM'ye hakim olmaları nedeniyle rekabetin büyük bankalar lehine bozulduğu iddia edilerek, bankaların kredi kartı komisyon oranlarını birlikte belirlemelerinin tedbiren durdurulması, BKM'nin yapısının rekabeti tesis edecek bir yapıya kavuşturulması için BKM'nin bölünmesi ve 4054

05-43/602-153

sayılı Kanun'un ihlal edilen 4. ve 6. maddeleri hakkında gerekli işlemlerin yapılması talep edilmiştir.

50

G. DOSYA EVRELERİ: Şikayet dilekçesinin Kurum kayıtlarına 1.9.2003 tarih ve 4224 sayı ile intikali üzerine hazırlanan 1.10.2003 tarih ve 2003-4-166/BN-03-MHA sayılı Bilgi Notu, Rekabet Kurulu'nun 9.10.2003 tarihli toplantısında görüşülerek 4054 sayılı Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

60

Karar gereği yürütülen önaraştırma sonucunda Kurum raportörlerince düzenlenen 5.12.2003 tarih ve 2003-4-166/ÖA-03-KOK sayılı Önaraştırma Raporu, Rekabet Kurulu'nun 23.12.2003 tarih ve 03-82/997-M sayılı toplantısında görüşülerek, takas komisyonu oranlarının belirlenmesi ile 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırı ve yasak davranışların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespit edilebilmesi için BKM hakkında aynı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına karar verilmiştir.

70

30.12.2003 tarih ve 3488 sayılı yazı ile, Kanun'un 43/2. maddesi uyarınca BKM'ye soruşturma açıldığına dair bildirimde bulunulmuş ve 30 gün içinde ilk yazılı savunmanın gönderilmesi istenmiştir. Hakkında soruşturma açılan BKM vekilleri tarafından gönderilen ve Kurum kayıtlarına 15.1.2004 tarih ve 219 sayı ile giren başvuruda, ilk yazılı savunma dilekçesi için verilen sürenin 30 gün uzatılması talep edilmiştir. Ek süre talebine ilişkin olarak, Rekabet Kurulu 22.1.2004 tarih, 04-06/56-M sayı ile red kararı vermiştir. BKM'nin ilk yazılı savunması süresi içinde Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

Bu dönemde BKM vekilleri tarafından gönderilen ve Kurum kayıtlarına 15.1.2004 tarih, 220 sayı ile giren Bildirim Formu ile muafiyet başvurusunda bulunulmuş; Kurulumuz tarafından 22.4.2004 tarih, 04-27/325-M sayı ile söz konusu başvurunun soruşturma kapsamında değerlendirilmesine karar verilmiştir.

80

TABGİS vekili tarafından gönderilen ve Kurum kayıtlarına 30.3.2004 tarih, 1617 sayı ile intikal eden dilekçede bankaların üye işyerlerine uyguladıkları bekleme süresiyle takas komisyonu arasında yakın ilişki olması dolayısıyla soruşturmaya bankaların dahil edilmesi talep edilmiştir. Söz konusu talep Kurul'un 22.4.2004 tarih, 04-27/344-M sayılı kararı ile reddedilmiştir.

Soruşturma Heyetinin talebi üzerine Kurul'un 17.6.2004 tarih ve 04-42/516-M sayılı kararı ile soruşturma süresi 6 ay uzatılmıştır.

90

Soruşturma Heyeti'nce tamamlanan 22.12.2004 tarihli ve S.R./04-18 sayılı Soruşturma Raporu, Kanun'un 45/1. maddesi uyarınca tüm Kurul Üyeleri ile BKM vekillerine tebliğ edilmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince 30 gün içinde ikinci yazılı savunmanın gönderilmesi istenmiştir. BKM vekilleri tarafından gönderilen ve 6.1.2005 tarih, 161 sayı ile Kurum kayıtlarına giren başvuruda, yazılı savunma süresinin 30 gün uzatılması talep edilmiş; Kurul'un 10.1.2005

05-43/602-153

tarikh, 05-03/19-M sayılı kararı ile yazılı savunma süresinin 30 gün uzatılmasına karar verilmiştir.

100 Bu kararı takiben BKM'nin ikinci yazılı savunması, 22.2.2005 tarih, 1187 sayı ile süresi içinde Kurum kayıtlarına intikal etmiştir. Söz konusu yazılı savunma üzerine Soruşturma Heyeti tarafından hazırlanan Ek Yazılı Görüş, Kanun'un 45/2. maddesi uyarınca 9.3.2005 tarihinde tüm Kurul üyelerine ve taraflara tebliğ edilmiştir. BKM vekilleri tarafından gönderilen ve 15.3.2005 tarih, 1687 sayı ile Kurum kayıtlarına giren dilekçede savunma süresinin 30 gün daha uzatılması talep edilmiş; Kurul'un 24.3.2005 tarih, 05-18/196-M sayılı kararı ile, BKM'nin yazılı savunma süresi 30 gün uzatılmıştır. BKM'nin savunması, süresi içinde Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

17.5.2005 tarih ve 05-32/412-M sayılı Kurul kararı ile, sözlü savunma toplantısının 29.6.2005 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

110 29.6.2005 tarihinde yapılan sözlü savunmanın ardından Kurul, 1.7.2005 tarihinde 05-43/602-153 sayı ile nihai kararını vermiştir. Kurul'un nihai kararı, gerekçeli karar daha sonra tebliğ edilmek üzere 14.7.2005 tarihinde taraflara teahim edilmiştir.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ

Soruşturma Heyetinde yer alan raportörler tarafından;

- 120 a) BKM'nin Yönetim Kurulu kararlarıyla ortak takas komisyonu belirlemesinin 4054 sayılı Kanun kapsamında bir teşebbüs birliği kararı olduğu ve Kanun'un 4. maddesinin "Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi" şeklindeki (a) bendine aykırılık oluşturduğu,
- b) Kartlı ödeme sistemleri pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle, birlikte takas komisyonu belirlenmesi faaliyetinin, bazı koşulları sağlaması halinde Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyetten yararlanabileceği, ancak şu anda uygulanan haliyle bu koşulların gerçekleşmediği,
- 130 c) Çok taraflı takas komisyonu uygulamasına Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınabilmesi için, BKM tarafından uygulanmakta olan formülde; fonlama maliyetinin hesaplanmasında Merkez Bankası (TCMB) tarafından belirlenen gecelik (overnight) faiz oranının esas alınması ile operasyonel maliyetler kaleminden batac maliyeti unsurunun çıkarılarak, durumun Rekabet Kurumu'na tevsik edilmesi halinde muafiyet tanınması gerektiği,
- d) Muafiyetin süresinin ise şartların yerine getirildiğinin tevsik edilmesinden itibaren 2 yıl olarak belirlenmesinin uygun olacağı,
- e) BKM.'ye teşebbüs birliği olarak alınan kararları süresi içerisinde bildirmemesi nedeniyle , 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin, birinci fıkrası, (c) bendinde yer alan tutarda ceza verilmesi gerektiği,

05-43/602-153

- 140 f) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na, hazırlanan "Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu" tasarısında kredi kartı sisteminin işleyişi ile ilgili düzenleme ve denetleme yapma yetkisinin kendilerine tanınması gerektiğine dair bir Rekabet Kurulu görüşünün, Kanun 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca gönderilmesinin uygun olacağı,
- g) T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda 4822 sayılı Kanunla getirilen ilave ödeme yasağı hükmünün kaldırılmasına dair Rekabet Kurulu görüşünün, Kanun 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca gönderilmesinin uygun olacağı,

150 ifade edilmiştir. Ek görüşte ise muafiyet koşullarına "fonlama maliyetinde takassız (on-us) işlemlerin dikkate alınmaması gerektiği" şartının da ilave edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

I.1.1. İlgili  r n Pazarı

160 Soruşturmanın konusu, takas komisyonu oranının BKM yönetiminde yer alan bankalar arasında birlikte tespit edilmesinin bir rekabet ihlali olup olmadığıdır. Takas komisyonu oranının seviyesi, dolaylı olarak  ye işyerlerinin anlaşmalı bankalara ödedikleri işyeri komisyonu oranlarına etki etmektedir. Diğer bir deyişle takas komisyonu, bankalar tarafından  ye işyerlerine verilen kredi kartı ile ödeme hizmetinin maliyetini oluşturan önemli bir kalem olarak ortaya çıkmakta ve bu maliyet hizmet bedeli olarak işyeri komisyonuna yansıtılmaktadır.

170 Nakit ve çekin, plastik kartlarla ikame edilebilir nitelikte kabul edilmemesi gerekmektedir. İşyerleri açısından kartla satışı durdurmaları halinde katlanacakları gelir kaybı,  ye işyeri komisyonlarında artışla birlikte genel fiyat seviyelerindeki yükselme sonucunda katlanacakları gelir kaybından yüksek olacaktır. Tüketiciler açısından ise nakit kullanımı, riskli ve büyük miktarlı alımlar için uygun olmayan bir yöntemdir ve kartlı ödeme ile ikame edilebilir nitelikte değildir. Ülkemizde vadeli  ek uygulaması bulunması nedeniyle  ek, tüketiciler açısından kredi kartı ile ikame edilebilir nitelikte gözükse de, işyerleri açısından daha riskli bir ödeme aracı olması nedeniyle satış noktalarında özellikle perakende alımlarda kabul görmemektedir. Ayrıca  ekler uygulamada vadeli  ek şeklinde ger ekleşe de hukuki bakımdan ibrazı ile ödemesi gerçekleşmesi gereken kıymetli evrak niteliğindedir. Dolayısıyla, kredi kartlarının sahip olduğu ödeme vadesi imkanına hukuken sahip bulunmamaktadır.

180 Banka kartı ve kredi kartlarının ödeme sistemleri içindeki yeri de her ne kadar işyerlerinin kabul  açısından ikame edilebilir nitelikteyse de, tüketiciler açısından ikame edilebilir nitelikte değildir. Banka kartı ile ödeme yapmak için müşteriye ait

05-43/602-153

vadesiz hesapta mevduat bulunması gerekmektedir; ancak kredi kartı daha sonra ödeme yapmaya imkan vermesi nedeniyle hem kredi, hem ödeme aracıdır. Bu çerçevede BKM'nin takas komisyonu oranını belirlemesine yönelik ilgili ürün pazarı "kredi kartı ile ödeme hizmetleri pazarı" olarak belirlenmiştir.

I.1.2. İlgili Coğrafi Pazar

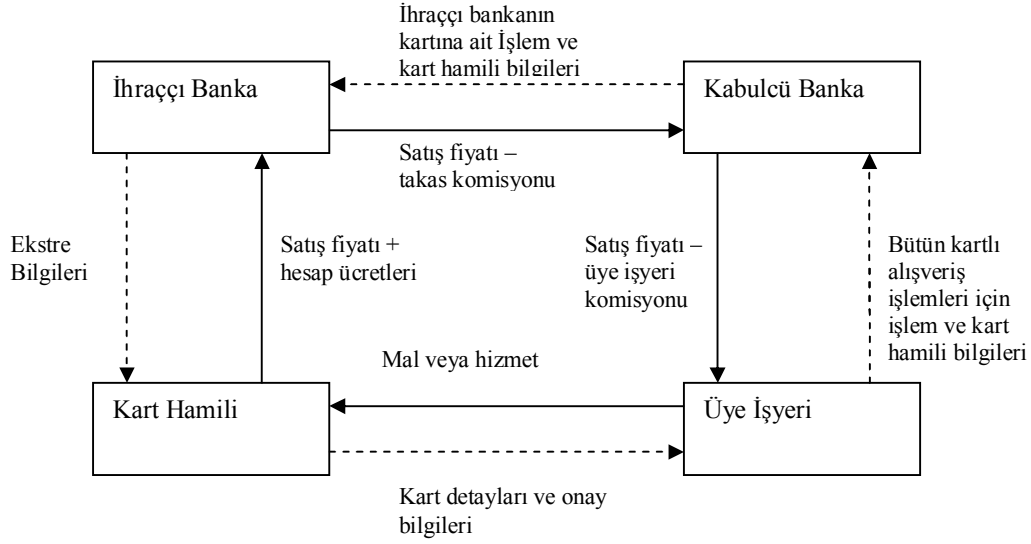
190 Kredi kartı ile ödeme hizmetleri faaliyetleri ülke genelinde aynı sistemle uygulanmaktadır. Ülke dışında kullanılan kredi kartları ile yabancıların ülke içinde kullandıkları kredi kartlarına ait ödeme hizmetleri farklı bir sistemle yürütülmekte olup, soruşturma konusu kapsamında bulunmamaktadır. Kredi kartı ile ödeme hizmetlerinin ülke içinde aynı şekilde gerçekleştirilmesinden ötürü ilgili coğrafi pazar "Türkiye Cumhuriyeti Sınırları" olarak tespit edilmiştir.

I.2. Kartlı Ödeme Sistemlerinin İşleyişi ve Takas İşlemi

200 BKM'nin en önemli faaliyeti, kartlı ödeme sisteminde bankalar arası takas işlemlerini gerçekleştirmektir. Kartlı ödeme sistemlerinde, bir bankanın üstlenebileceği iki işlev bulunmaktadır: ihraççılık ve kabulcülük. Kart ihraç eden bankalar kredi kartları basarak bu kartları müşterilerine dağıtan bankalardır; kabulcü bankalar ise üye işyerleri ile belirli bir komisyon (işyeri komisyonu) ücreti karşılığında anlaşmalar yaparak bu işyerlerine satış noktası terminalleri (POS-Point Of Sale Terminal) sağlayan bankalardır. Bir işyeri, kabulcü banka ile anlaşma yaparsa, o bankada söz konusu işyeri için bir hesap açılır ve işyeri tüketicilerin kartlı ödeme yapmalarından kaynaklanan bütün alacaklarını anlaşmalı olduğu bu bankadan alır. Örneğin bir işyeri A bankası ile anlaşmalı olsun ve tüketici B bankasının kredi kartını kullanarak bu mağazadan alışveriş yapsın. Bu durumda, mağaza B bankası ile herhangi bir ilişkiye geçmemekte, alışveriş tutarını anlaşmalı olduğu POS sahibi A bankasından almaktadır. Bir 210 banka aynı anda kabulcü ve ihraççı olabileceği gibi, sadece ihraççı durumunda da olabilir.

Aşağıdaki şekil, bir kredi kartı ile yapılan alışverişte, bilgi ve para akışını özetlemektedir:

Şekil 1

Şekilde kesik oklar bilgi akışını, kesik olmayan oklar ise para akışını göstermektedir. Buna göre, kart hamilinin kart bilgileri, üye işyerindeki POS cihazı aracılığıyla kabulcü bankaya aktarılmakta, oradan da kart hamilinin bankasına, yani ihraççı bankaya aktarılmaktadır. İhraççı banka, kart hamiline her ay ekstre bilgilerini yollamaktadır. Kart hamili ise üye işyerinden almış olduğu mal veya hizmetin bedelini kendi ihraççı bankasına ödemekte, ihraççı banka da takas komisyonu kesintisini yaptıktan sonra kalan bedeli üye işyerinin kabulcü bankasına ödemektedir. Son olarak kabulcü banka, üye işyeri komisyonu kesintisini yaptıktan sonra kalan meblağı üye işyerine aktarmaktadır. Bazı üye işyerleri, kabulcü bankalardaki alacaklarını hemen tahsil etmeyip belirli bir süre bekletmekte ve bunun karşılığında kabulcü bankaya bir işyeri komisyonu ödememektedir. Bu işleme bloke denmektedir.

Bazı durumlarda, kart hamilinin bankası ile üye işyerinin anlaşmalı bankası, yani ihraççı ve kabulçü aynı banka olabilmektedir. Bu tür işlemlere takassız (on-us) işlemler denmekte olup bu durumda bir takas işlemi gerçekleşmemektedir. Takas işlemi gerçekleşmemekte olduğundan, kabulcü banka için herhangi bir takas maliyeti oluşmamakta, bu nedenle de bankalar on-us işlemler için üye işyerlerinden daha düşük üye işyeri komisyonları talep etmektedirler. Genellikle bir kabulcü banka ile bir işyeri arasında yapılan sözleşmede, biri takaslı, öteki ise takassız işlemler için olmak üzere iki ayrı üye işyeri komisyonu bulunmaktadır.

1.3. Yapılan Tespitler ve Deliller

Takas işlemleri Türkiye içindeki işlemler için BKM tarafından yürütülmekte olup takas komisyonları da yine aynı kuruluş tarafından belirlenmektedir. Takas

05-43/602-153

komisyonu oranı BKM Yönetim Kurulu tarafından genel olarak yönetim kurulu üyesi bir bankanın önerisi üzerine değerlendirilmekte ve gerek görülürse değiştirilmektedir. İhraççılar tarafından kabulcülere uygulanan takas komisyonu kabulcülere maliyet olarak yansıtmakta olduğundan, kabulcüler de bu maliyeti üye işyerlerine, işyeri komisyonu olarak yansıtmaktadır. Takas komisyonu oranı bütün bankalar arasında aynı oranda uygulanmaktadır. Aslen takas komisyonu ihraççı tarafından kabulcüye uygulanan bir hizmet bedelidir.

250

Takas işlemlerinin BKM gibi bir kuruluş tarafından yapılmadığı durumlarda, bu işlemler bizzat Visa veya Mastercard kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Kredi kartı ihraç etmek isteyen bir kuruluş, öncelikle ilgili kartlı ödeme kuruluşuyla (Visa, Mastercard vb.) bir lisans sözleşmesi imzalamak zorundadır. Lisans sözleşmesi imzalayıp kart ihraç etmeye hak kazanan bir kuruluşun ihraç ettiği bütün kartlar, o kartlı ödeme ağının kurulu olduğu her yerde kullanılabilir. Örneğin Türkiye’de bir kuruluşun kredi kartı alan bir kart hamili yabancı bir ülkede kartıyla alışveriş yaptığında, onay ve takas işlemleri ilgili kartlı ödeme sistemi kuruluşu (Visa, Mastercard vb.) aracılığıyla gerçekleştirilmekte, uygulanan takas komisyonu ise Visa ve Mastercard’ın uluslararası düzeyde tespit etmiş olduğu orana göre belirlenmektedir. Yurtiçi kullanımlarda, ya BKM benzeri bir kuruluş bu işlemleri üstlenmekte ya da yurtiçi takas da yine Visa veya Mastercard bünyesinde yapılmaktadır. Türkiye’de de, BKM olmasaydı, bu işlemler Visa, Mastercard gibi sistemler aracılığıyla gerçekleştirilecekti. Ortak takas komisyonu uygulaması tüm dünyada geçerli bir uygulama olup, birtakım ülkelerde takas işlemi bizzat Visa veya Mastercard kuruluşları tarafından, diğer ülkelerde ise yurtiçi kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.

260

Ülkemizde takas komisyonu oranlarını BKM belirlemektedir. BKM, kuruluşundan itibaren, kendi Yönetim Kurulu bünyesinde aldığı kararlarla, takas komisyonu belirlenmesinde çeşitli uygulamalara gitmiştir. İlk dönemlerde herhangi bir formüle dayalı olmaksızın belirlenen komisyonlarda, objektif bir formüle dayalı olarak komisyon oranının belirlenmesi fikri ilk olarak 24.8.1998 tarihli yönetim kurulu kararı ile gündeme gelmiş; bu karara istinaden 17.9.1998 tarihli yönetim kurulunda objektif kıstas olarak belirlenen ilk formül, $\frac{\text{ortalama faiz} \times 25}{365}$ şeklinde ortaya çıkmıştır.

270

Daha sonra o dönemde uygulanan ekonomik istikrar programları sonucu, piyasada faizlerin düşmesi neticesinde, fonlama maliyetine sabit maliyetler başlığı altında bir ekleme yapılması düşüncesi gündeme gelmiştir. Bu çerçevede 12.1.2000 tarihli Olağanüstü Yönetim Kurulu toplantısında, takas komisyonunun %2 fon maliyeti ve %1 sabit maliyet olmak üzere %3’e indirilmesine ve bu oranın 19.1.2000 tarihinden itibaren geçerli olması yönündeki öneri reddedilmiştir.

280

Bu karardan hemen sonra, 25.1.2000 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında, takas komisyonunun yukarıda belirtilen formülde bulunacak rakama %1 ilave edilerek belirlenmesine, bunun sonucu olarak hesaplanacak oranın %4’ü aşması

05-43/602-153

durumunda Yönetim Kurulu'nun olağanüstü toplantıya çağırılmasına karar verilmiştir.

290

Bu kararda belirlenen artı %1 oranının ne şekilde belirlenmesi gerektiğine dair 2000 yılının ilk döneminde yapılan çalışmalar neticesinde ulaşılan sonuçlar BKM Yönetim Kuruluna sunulmuş, 30.6.2000 tarihli Yönetim Kurulu kararında hesaplamada uygulanacak formül şu şekilde belirlenmiştir:

“b) Hesaplama; Reuters'in cbtd ekranındaki interbank faizinin geriye doğru 3 aylık günlük ortalaması bulunacak ve bu ortalamadan hareketle

Ortalama Faiz X 25 X 0,55 + 0,73

365

300

formülüyle takas komisyonu hesap edilecektir.

Anılan formül; %55 ağırlıklı “fon maliyeti” ile 0,73 nispetindeki “diğer maliyetler” kaleminden oluşmaktadır.”

Kararda ayrıca bu formüle göre hesaplanan komisyonun yürürlükte olan oranın %5 üstünde veya altında olmaması durumunda, oranın değiştirilmemesine, formüldeki 0,73 nispetindeki “diğer maliyetler” kaleminin her yıl ocak ayında sağlanacak bir önceki yıl bilgilerine göre gözden geçirilmesine ve bu maliyetlerdeki değişikliğin %5'i geçmesi durumunda yeni haliyle formüle yansıtılmasına karar verilmiştir. Alınan bu kararla, operasyonel maliyetler olarak hesaplanan 0,73 rakamı hesaplama dahil edilmeye başlanmış, ayrıca fonlama maliyeti 0,55 ile çarpılarak fonlama oranı ilk defa uygulanmaya başlanmıştır. Fonlama maliyeti ile çarpılan bu katsayı sayesinde, kart hamilleri tarafından ödenmeyerek kredilendirilen kredi kartı mevduatlarının, bu mevduatların fonlama maliyetlerinin zaten kart hamillerinden gecikme faizleri yoluyla tahsil edildiği gerekçesiyle, fonlama maliyetine yansıtılmamasına başlanmıştır.

310

Belirlenen bu formül itirazlara uğramış ve bu formülle sadece 7.7.2000 tarihli komisyon oranı saptaması yapılmıştır. Aynı çalışmaya dayalı olarak belirlenen hesaplama yöntemi sonucunda; BKM Yönetim Kurulunun 4.8.2000 tarih ve 2000/15 sayılı kararı ile soruşturma dönemine kadar uygulanan formül yürürlüğe konmuştur. Söz konusu kararda,

320

- *“Takas komisyonunun her ay hesaplanmasına,*
- *Hesaplama, son ayın takvim günü bazında Interbank faiz oranı ortalaması × 25 :365 + 0,73 formülünün esas alınmasına*
- *Bu formül neticesinde bulunacak oranın 5 Eylül 2000 günü yürürlüğe girmesine,*
- *.... karar verildi”*

330

ifadeleri yer almaktadır.

Bu kararla takas komisyonunun hesaplanmasında fonlama katsayısı oranı uygulamasına son verilmiştir.

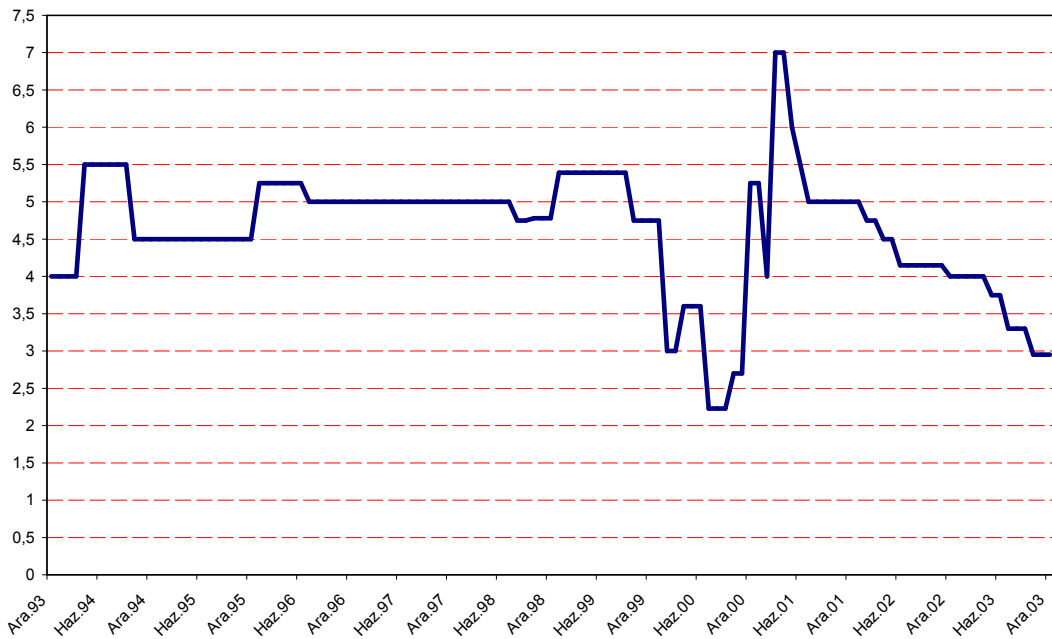
05-43/602-153

Alınan bu kararlar, takas komisyonu oranı $\frac{\text{overnight_faiz}}{365} \times 25_gün + 0,73$ formülüyle belirlenmeye başlanmıştır.

İhraççı banka, kart hamili tarafından yapılan alışverişin fonlama maliyetini üstlenmektedir. Bu maliyet formüldeki ilk bileşen tarafından yansıtılmaktadır. Burada yapılan önemli varsayım, kart hamilinin iki hesap kesimi arasında yaptığı alışverişin aradaki süre olan 30 gün boyunca eşit olarak dağıldığıdır. Bu nedenle yapılan bütün alışveriş ortalama olarak 15. günde yapılmış olarak varsayılmaktadır. Hesap kesimi ile kart hamili tarafından kart borcunun ödenmesi arasında da yaklaşık olarak 10 gün olduğu varsayılırsa, kart hamilinin yaptığı alışverişin ortalama olarak 25 gün fonlandığı ortaya çıkmaktadır. Formüldeki 25 sayısının dayanağı bu yaklaşımdır. Ortalama fonlama yapılan gün yanında, günlük faizin belirlenmesi gerekmektedir. Burada ise Merkez Bankası tarafından uygulanan overnight (gecelik) faizleri baz alınmakta ve bu faizin 365'e bölünmesi ile günlük uygulanması gereken faiz oranı hesaplanmaktadır.

Formüldeki 0,73 bileşeni ise operasyonel maliyetleri kapsamaktadır ve BKM yöneticileri tarafından raportörlere, operasyonel maliyetlerin zarara atılan oran (batak krediler), sahtekarlık oranı, otorizasyon oranı, ters ibraz oranı, exception file oranı, takas oranı şeklinde belirlendiği ifade edilmiştir. Aşağıdaki şekilde, 1993 yılından itibaren BKM tarafından belirlenen ve soruşturma dönemine kadar uygulanan takas komisyonu oranları gösterilmektedir:

Şekil 2

05-43/602-153

360 4.8.2000 tarihinde BKM Yönetim Kurulu tarafından belirlenen formülü baz alan, ancak tam olarak yansıtmayan takas komisyonu oranlarının belirlenmesinin ardından, BKM tarafından 2004 yılında formüle esas olan verilerin tekrar incelemesi yapılmak istenmiş; bankalardan alınan verilerin sağlıklı olmadığı sonucuna ulaşılması sonucu McKinsey danışmanlık firması aracılığıyla verilerin toplanması ve formülasyonun belirlenmesine yönelik yeni bir çalışma yaptırılmıştır. Söz konusu rapor BKM Yönetim Kurulunca değerlendirilmiş ve 17.9.2004 tarih ve 2004/17 sayılı Yönetim Kurulu kararının 9. maddesinde yer alan; "McKinsey'in kredi kartları takas komisyonu ile ilgili yaptığı çalışma değerlendirildi ve McKinsey raporunda belirtilen formül ve parametrelerin 1 Ekim 2004 tarihinden itibaren BKM'de uygulanmasına karar verildi" ifadesi ile yeni formül olarak kabul edilmiştir.

370 Bu karar uyarınca çalışmada ortaya çıkan yeni formül;
$$\frac{\text{TRLIBOR 30 günlük ortalama} \times 26,1}{365} + 0,71$$
 şeklindedir. Formülün artıdan önceki bölümü fonlama maliyetini yansıtırken, artıdan sonra yer alan 0.71'lik oranı oluşturan parametreler; batık krediler, müşteri hizmetleri ve tahsilatlar, otorizasyon, switch/routing/hesaplaşma, dolandırıcılık ve exception file, harcama itirazı kalemlerinden oluşmaktadır.

380 Kredi kartı sisteminin çalışmasında en önemli unsur olan takas komisyonu oranlarının ülkemizdeki belirlenme sürecinde; ilk dönemlerde bankaların kendi aralarında komisyonların belirlendiği, BKM'nin kuruluşu ile birlikte Türk finansal sistemindeki yüksek finansman maliyeti sonucu oranın bir nevi faiz tutarı gibi belirlendiği, 1998 yılından itibaren oranın objektif şartlarda belirlenmesi ihtiyacının artan kart sayısı ve kullanımına bağlı olarak gündeme geldiği, oranın belirlenmesinde ilk formülün sadece finansman maliyetini içerdiği, daha sonra gelişen piyasa şartlarında finansman maliyetlerinin düşmesi ile finansman maliyetine operasyonel maliyetlerin eklenmek istendiği, operasyonel maliyetlerin önce sabit bir oran şeklinde belirlenmesine karşın daha sonra bankalardan alınan anket verilerine göre saptanan bir oran olarak formüle yansıtıldığı, en son belirlenen formülde ise finansman maliyetinde kullanılan unsurlar ile operasyonel maliyetleri belirleyen parametrelere ekleme yapıldığı raportörlerce tespit edilmiştir.

I.4. Yurtdışı Uygulamalar

Dört taraflı kartlı ödeme sistemlerinde ihraççı banka-kabulcü banka ilişkisine ilişkin olarak çok taraflı takas komisyonu (takas komisyonu) ve üye işyeri-kart hamili ilişkisine ilişkin olarak ilave ödeme (surcharge) yasağı, çeşitli akademik tartışmalara ve davalara neden olmuştur.

400 Visa ve Mastercard gibi dört taraflı ödeme sistemlerinde kart ihraç eden banka ile kart kabul eden bankanın farklı bankalar olması durumunda, ihraççı bankanın kabulcü bankaya takas komisyonu ödemesi gündeme gelmektedir. Bankalar

05-43/602-153

arasında ikili anlaşmalar yoluyla da belirlenmesi mümkün olan bu oran, genellikle sisteme üye olan tüm bankaların biraraya gelmesiyle belirlenmektedir. Örneğin Avrupa'da Visa Yönetim Kurulu tarafından belirlenen takas komisyonu oranı, Türkiye'de BKM Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

410 Takas komisyonu, tüm dünyada özellikle son yıllarda rekabet otoritelerinin dikkatini çeken ve davalara konu olan uygulamalardan biridir. ABD'de NaBanco kararında, takas komisyonu uygulaması yasal bulunmuştur. AB'de ise Visa International-takas komisyonu kararında, Komisyon tarafından Visa'nın sınır ötesi POS işlemlerine uygulanan bölge içi takas komisyonu uygulamasına Amsterdam Antlaşması'nın 81(3). maddesi çerçevesinde 5 yıl süre ile muafiyet tanınmıştır. 11.2.2003'te Office of Fair Trading (OFT), Mastercard'ın İngiltere'deki üyelerinin ülke sınırları içinde kredi kartları ve banka kartları ile gerçekleştirilen işlemlerde takas komisyonu belirlemeye yönelik olarak yaptıkları anlaşmanın Rekabet Yasasını ihlal ettiği gerekçesiyle soruşturma başlatmıştır. Avustralya Merkez Bankası, Ağustos 2002'de "Kredi Kartları Şemasının Yeniden Düzenlenmesi" çalışmasını başlatmış; bu çalışmada takas komisyonunun belirlenmesinde 420 kullanılmak üzere objektif, şeffaf ve maliyet-bazlı benchmark (eşik) içeren bir standart geliştirilmiştir. Danimarka'da ise yurtiçi kartlı ödemelerde takas komisyonu yasaklanmıştır.

Ayrımcılık yapmama kuralı (non-discrimination rule) veya ilave ödeme (surcharge) yasağı kuralı ise, üye işyeri fiyatlamalarına sınırlama getiren ve üye işyerlerinin kendi fiyatlarını belirleme özgürlüklerini ortadan kaldıran bir kartlı ödeme sistemi kuralıdır. Üye işyerlerinin ödeme kartlarıyla ödeme yapan kart hamillerinden kart maliyetlerini yansıtan ek fiyat tahsil etmelerini veya kart dışı ödeme araçlarıyla ödeyen müşterilere indirim yapmalarını engellemektedir. 430 Takas komisyonu gibi, ilave ödeme yasağı kuralı da teoride ve uygulamada çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Ülkemizde de 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6.3.2003 tarihli 4822 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile değişik 10/A maddesindeki "*Mal veya hizmetin kredi kartı ile satın alındığı durumlarda, satıcı veya sağlayıcı, tüketiciden komisyon veya benzeri bir isim altında ilave ödemede bulunmasını isteyemez.*" hükmü ile ilave ödeme yasağı getirilmiştir:

I.4.1. AB Komisyonu'nun Visa International Takas Komisyonu Kararı

440 Visa ilk olarak 1977 yılında, Visa birliği ve üyelerine ilişkin çeşitli kural ve düzenlemelere ilişkin olarak menfi tespit veya muafiyet başvurusunda bulunmuş; Avrupa Komisyonu tarafından, bildirilen kural ve uygulamalara menfi tespit tanınmıştır. Ancak daha sonra İngiliz Perakende Konsorsiyumu'nun şikayeti üzerine 1985 yılında dosya yeniden açılmış ve yapılan incelemeler sonucunda 1992 yılında menfi tespit geri alınmıştır. 1997 yılında EuroCommerce (Topluluk çapında perakende, toptan ve uluslararası ticaret temsilcisi) tarafından gönderilen bir şikayet de bu dosya ile birleştirilmiştir. Komisyon'un 9.8.2001¹

¹ OJ L 293/24, 10.11.2001

05-43/602-153

450 tarihli kararı ile ilave ödeme (surcharge) yasağı kuralı da dahil olmak üzere Visa'nın birtakım uygulamalarına menfi tespit verilmiştir; ancak takas komisyonuna ilişkin değerlendirmeye bu kararda yer verilmemiştir. Daha sonra Komisyon, aşağıda değinilen 24.7.2002 tarihli kararıyla² Visa tarafından gerçekleştirilen takas komisyonu uygulamasına, Visa'nın getirdiği bazı yenilikleri de göz önünde bulundurarak muafiyet tanımıştır.

460 20.000 üye finans kuruluşu tarafından ortak olarak sahip olunan Visa (Visa International Service Association)'nın faaliyet alanlarını, kartlı ödeme işlemlerinde otorizasyon ve takas için ağ kurmak ve yönetmek; üyelik şartlarını ve üye kuruluşların faaliyetlerini düzenlemek ve yönetmek oluşturmaktadır. Visa'ya, genel olarak, bankalar veya mevduat kabul etme yetkisine sahip olan kuruluşlar üye olabilmektedir. Visa, dünya çapında operasyonel olarak 6 ana bölgede örgütlenmiştir. Visa'nın Türkiye'deki üyeleri Avrupa bölgesi altında yer almakta olup Karar'da, Avrupa bölge içi takas komisyonu oranları incelenmektedir. Bu oran, Avrupa Bölgesi içinde yer alan üye ülkeler arası kartlı işlemlerde uygulanan takas komisyonu oranıdır. Ancak Türkiye'de olduğu gibi, belirli bir ülkede faaliyet gösteren Visa üyeleri tarafından yerel bir takas komisyonu oranı belirlenmiş ise, ülke içi işlemlerde o oran kullanılmaktadır. Visa'nın bu konuda karar alma yetkisi, Avrupa bölgesi için Visa Avrupa Yönetim Kurulu'na devredilmiştir.

470 Bu davada şikayetçi EuroCommerce, takas komisyonunu belirleyen anlaşmanın bir fiyat karteli olduğunu ve rekabet hukukunun açık ihlali olduğunu ileri sürmüştür. EuroCommerce'ye göre bankaların kendi fiyatlandırma politikalarını belirleme özgürlüklerini ve aynı kartlı ödeme sistemindeki ihraççı ve kabulcüler arasındaki rekabeti sınırlandıran takas komisyonu, Visa'nın işleyişi için kaçınılmaz değildir ve Almanya'da Ec-Karte, Avustralya'da EFTPOS banka kartları sistemi gibi takas komisyonu olmaksızın işleyen dört taraflı kartlı ödeme sistemleri bulunmaktadır; ayrıca Kanada'daki Interac sistemi takas komisyonunu sıfır olarak uygulamaktadır. EuroCommerce'ye göre, takas komisyonu, daha ziyade nihai tüketicilerin daha yüksek perakende fiyatlar ödemesine neden olan, yüksek maliyetler doğuran bir vergi veya harç niteliğindedir. EuroCommerce, ayrıca 480 takas komisyonu uygulamasının bankaların yeni kart ürünleri ve hizmetleri geliştirmek yerine takas komisyonu gelirlerini çoğaltmaya yoğunlaşmaları sonucu yenilikleri yavaşlattığını iddia etmiştir. Takas komisyonu, kart hamillerine bedava sunulan hizmetlerin ve faiz uygulanmadan sağlanan fonlamanın maliyetlerini üye işyerlerine transfer etmektedir. Bu durum üye işyerleri aleyhine ve kart hamilleri lehine adaletsiz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla EuroCommerce'ye göre VISA takas komisyonu için muafiyet mümkün değildir; çünkü takas komisyonu sosyal refahtan ziyade kartlı ödeme kuruluşunun karını maksimize etmeye yöneliktir ve takas komisyonuna kartel davranışı olarak muamele edilmesi gerekir.

490 AB Komisyonu, Visa sistemindeki takas komisyonunun 81. madde çerçevesinde bankaların kendi başlarına fiyatlandırma politikalarını belirleme özgürlüklerini

² OJ L 318/17, 22.11.2002

05-43/602-153

kısıtladığını ve kart çıkaran kuruluşlarla üye işyeri edinen kuruluşlar arasındaki rekabeti sınırlayıcı olduğunu dikkate almıştır.

500 Öncelikle takas komisyonu, rakipler arasında yapılan bir anlaşma niteliğindedir ve bankaların tek başlarına kendi fiyatlandırma politikalarını belirleme özgürlüğünü kısıtlamakta, bir kartlı ödeme sisteminin ihraççılık ve üye işyeri edinme pazarındaki rekabet şartlarını bozmaktadır. Komisyon'a göre, kart çıkarma (ihraççılık) ve üye işyeri edinme (kabalculük), farklı özellikler ve maliyetler içeren, esas olarak farklı faaliyetlerdir. Bu nedenle takas komisyonu, bir üretim ortak girişiminde ortaklar arasındaki bir maliyet değişimi olarak kabul edilemez. Kart ihracı ve üye işyeri edinme faaliyetleri takas komisyonu tarafından etkilenmektedir ve Visa üyesi bankalar rakip konumundadırlar. Özellikle bankalar arasında bir takas komisyonu anlaşması, kart ihracı ve üye işyeri edinme düzeyinde fiyat rekabetine etki etmektedir; çünkü takas komisyonu anlaşması tarafların nihai maliyetlerinin ve gelirlerinin belirli bir kısmını sabitlemektedir. Kart ihraç eden bankaların, üye işyeri edinen kabulcü bankaları belirli bir düzeyde komisyona tabi tutmaları gerekmektedir; bu şekilde ihraççı bankaların -kabalculü 510 bankalara hizmet verdikleri sürece- tek başlarına bir fiyatlandırma politikası geliştirmeleri engellenmiş olmaktadır.

İkinci olarak takas komisyonu, üye işyeri edinen kabulcü bankaların perakende düzeyinde müşterilerine karşı davranışlarını bozucu etki doğurmaktadır; çünkü takas komisyonu, kabulcü bankaların üye işyerlerine uygulayacakları komisyonlar için fiili bir taban fiyat oluşturan önemli bir maliyet kalemi niteliğindedir.

520 Buna rağmen Komisyon takas komisyonunu rekabeti kısıtlamayı amaçlayan bir anlaşma olarak değerlendirmemiştir; çünkü Komisyon'a göre dört taraflı ödeme sistemlerindeki takas komisyonu anlaşması, sistemin işleyişinin istikrarını ve etkinliğini artırmayı ve dört taraflı ödeme sistemlerinin üç taraflı ödeme sistemleri ile daha etkin şekilde rekabet etmelerini sağlayarak dolaylı bir şekilde ödeme sistemleri arasındaki rekabeti güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle Visa'nın Komisyon'a üye ülkeler arası takas komisyonunda değişiklik içeren resmi bir teklif yapmasına izin verilmiştir. Visa, aşağıdaki düzeltmeleri içeren bir teklif yapmıştır:

530 Bölge içi takas komisyonu düzeyini azaltma: Visa, farklı tipteki tüketici kartları için uyguladığı takas komisyonu seviyesini aşamalı olarak azaltacaktır. (Visa debit kartlar için nisbi değil, maktu bir takas komisyonu ücreti alacaktır; banka kartları ve kredi kartları için uygulanan takas komisyonu oranlarının ağırlıklı ortalaması 2007 yılına kadar %0,7'ye indirilecektir; Mail order/telefon'la gerçekleştirilecek işlemler için ayrı maliyet çalışmaları yapılacaktır.)

İhraççıların kabulcülere halihazırda ödediği Visa'nın bölge içi takas komisyonu düzeyinin değerlendirilmesi için nesnel bir benchmark (eşik değer) getirilmesi: Komisyon'a göre kart ihraç eden bankalar tarafından, takas komisyonunu son aşamada ödeyen üye işyerlerine sağlanan üç spesifik hizmetin maliyetini içeren

05-43/602-153

540 bir eşik değer getirilerek azami bir sınır çizilmelidir. Bu 3 maliyet grubu, işlem maliyetleri, kart hamillerine tanınan bedava fonlamanın maliyeti ve ödeme garantisi sağlama maliyetidir. Ayrıca Visa'nın, bu maliyetleri bulmaya yönelik maliyet çalışmaları yapması ve Karardan sonraki 12-18 aylık süre içinde, bu çalışmaları Avrupa Komisyonu'na iletmesi öngörülmüştür.

Şeffaflık: Bu üç hizmete ilişkin Visa tarafından yürütülecek maliyet çalışmalarının bir bağımsız denetim şirketi tarafından denetlenmesi ve Visa'nın, üye bankaların takas komisyonu seviyesi ve üç maliyet kategorisinin göreceli yüzdeleri ile ilgili dışarıya bilgi vermelerine izin vermesi öngörülmüştür.

550 Komisyon, Visa'nın yeniden düzenlediği takas komisyonunu değerlendirdikten sonra, değiştirilen Visa takas komisyonunun Roma Antlaşması'nın 81(1). maddesi çerçevesinde Visa üyeleri arasında yapılan bir fiyat anlaşması olmasına rağmen 81(3). madde çerçevesinde muafiyet koşullarını karşıladığı sonucuna ulaşmıştır. Komisyon, özellikle geniş ölçekli uluslararası kartlı ödeme sistemlerinde ihraççılar ve kabulcüler arasında bir tür anlaşmanın uygulamada gerekli olduğunu, bu tür bir anlaşma olmaması halinde binlerce banka arasında ikili anlaşmaların maliyetleri artıracığını ve oldukça verimsiz olacağını kabul etmektedir.

560 AB Komisyonu, Visa'nın soruşturma sürecinde, takas komisyonu oranları ile ilgili yaptığı değişiklikleri de dikkate alarak, takas komisyonu uygulamasına muafiyet tanımıştır. Roma Antlaşması'nın 81(3). maddesi kapsamında yapılan bu muafiyet değerlendirmesinde özetle aşağıdaki değerlendirme yapılmıştır:

1. ve 2. Koşullar (Tüketici Yararına Ekonomik ve Teknik Gelişmenin Sağlanması): Komisyon, kartlı ödeme ağlarının, genel olarak hem üye işyerlerine hem de tüketicilere fayda sağladığı görüşündedir. Zira ihraççı banka, kabulcü banka aracılığıyla üye işyerlerine bir hizmet sunmaktadır. Her iki alanda da, ekonomik bakımdan etkin sonuca, tüketicilerin veya üye işyerlerinin kartlı ödemelerden elde ettiği marjinal faydanın katlandığı marjinal maliyete eşit olmasıyla ulaşılabilir. Ancak, pazardaki dışsallıklar sorunu nedeniyle, ihraççı ve kabulcü bankaların doğrudan kendi müşterileri olan tüketicilerden ve üye işyerlerinden talep etmeleriyle bu sonuca ulaşamayacaktır. Yukarıda bahsedilen 3 maliyet kaleminden oluşan takas komisyonu, bu sonuca ulaşılmasını sağlayabilecektir. Burada konu, bu 3 maliyet kaleminin, üye işyerlerinin faydasına olup olmadığı sorusuna indirgenmektedir. Komisyon, Visa'nın her 3 maliyet kaleminin de üye işyeri yararına sağlanan faaliyetlerden ortaya çıktığı görüşünü kabul etmektedir.

580 3.Koşul (Kaçınılmazlık): Komisyon, tüketicinin yararına teknik ve ekonomik gelişmenin sağlanması için, takas komisyonunun kaçınılmaz olduğu görüşündedir. Özellikle pozitif dışsallıkların varlığı ve üye işyerleri ile ihraççı bankalar arasında doğrudan bir ilişkinin bulunmaması, üye işyerleri yararına ihraççı bankalar tarafından sunulan hizmetlerin maliyetlerinin karşılanması için

05-43/602-153

590 takas komisyonu uygulamasını zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca tek bir takas komisyonu olması, sistemde 5.000 banka olduğu düşünülünce, anlaşma yapma ve işlem maliyetlerini önemli ölçüde düşürebilecektir. Komisyon tarafından, ihraççı maliyetlerinin takas komisyonları aracılığıyla üye işyerlerinden karşılanması yerine, yıllık ücret vb. yöntemlerle kart hamillerinden alınmasının rekabeti daha az kısıtlayıcı bir yöntem olacağı belirtilmekte, ancak bu tür bir uygulamanın kart hamili sayısında azalmaya yol açabileceği de vurgulanmaktadır.

4. Koşul (Rekabetin gereğinden fazla kısıtlanmaması): Komisyon'a göre, kabulcü bankalar üye işyerlerine uygulayacakları komisyon oranları konusunda serbesttirler. Her ne kadar, takas komisyonu, üye işyeri komisyonu oranlarına fiilen bir alt sınır oluşturmakta ise de, kabulcü bankalar üye işyeri komisyonunun diğer maliyetleri konusunda rekabet halindedirler.

600 I.4.2. ABD'nin Takas Komisyonuna İlişkin NaBanco Davası (1986)

610 ABD'de NaBanco davasında, NaBanco'nun temel şikayeti takas komisyonunun kart ihraç etmeyen kabulcülerin, hem kabulcü hem ihraççı olan Visa üyeleriyle rekabetini azalttığı iddiasıdır. NaBanco'ya göre takassız işlemler takas gerektirmediğinden ve dolayısıyla takas komisyonuna tabi olmadığından, hem kabulcü hem ihraççı olan kuruluşlar uyguladıkları üye işyeri komisyonunu da azaltabilmektedirler. Bu nedenle üye işyerleri kendilerine daha uygun üye işyeri komisyonu öneren bu kuruluşlardan hizmet almayı tercih etmektedirler. NaBanco, kart çıkaran bankaların, kart ihraç etmeyen kabulcü kuruluşların rekabetinden etkilenmemek amacıyla takas komisyonu uyguladıklarını; dolayısıyla takas komisyonunun yatay fiyat anlaşması olduğunu ileri sürmüştür.

620 NaBanco davasında, Amerikan mahkemeleri takas komisyonunun rekabet doğurucu ve rekabeti sınırlayıcı amaçlarını karşılaştırmışlar ve ikili fiyat anlaşmalarının pratik olmadığı; sistemde değişkenliğe, yüksek komisyonlara ve sunulan ürünün (kartlı ödemelerin) son bulmasına neden olacağı; dolayısıyla rekabeti takas komisyonundan daha az sınırlayan bir alternatif bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca takas komisyonunun, istikrar sağlamak ve bu şekilde Visa, Mastercard gibi ödeme sistemlerinin devamının en temel şartı olan evrensel kabul edilebilirlik için gerekli olduğu; Visa ortak girişiminde üyelerin tek başlarına yaratamayacağı rekabet doğurucu etkileri olduğu ve üyelerin tek başına üretemeyeceği bir ürünün sunulmasını sağlayan bir iç kontrol mekanizması olarak işlediği belirtilmiştir. Sonuç olarak, Amerikan mahkemeleri takas komisyonunun açık rekabet ihlali olmadığı, rekabeti kısıtlamaktan ziyade rekabet doğuran bir yan sınırlama olduğu, dolayısıyla Sherman Yasasının 1. bölümünün ihlal edilmediği sonucuna varmışlardır.

630 **I.4.3. Avustralya'da Kredi Kartı Uygulamalarına İlişkin Düzenlemeler**

Avustralya Merkez Bankası (RBA), Ağustos 2002'de yayınladığı "Kredi Kartı Şemalarının Reformu" başlıklı çalışmada Avrupa Komisyonu ile aynı gerekçelendirmeyi uygulamış ve kısmen aynı sonuca ulaşmıştır. RBA, takas komisyonlarının dört taraflı kredi kartı şemalarındaki ihraççı ve kabulcülerin maliyetleri ve gelirleri arasındaki dengesizlikleri düzelttiğini kabul etmiştir. Ancak kart hamilleri ile üye işyerleri arasındaki fiyatların belirlenmesinde kritik bir rolü olan takas komisyonunun belirlenmesinin hiçbir kontrol olmaksızın yalnızca kartlı sistem üyelerine bırakılması halinde toplumsal refahın maksimize edileceği konusunda ikna olmamıştır. Dolayısıyla RBA belirli kartlı ödeme sistemlerindeki takas komisyonlarının karşılaştırılıp değerlendirilebileceği nesnel, şeffaf ve maliyet bazlı eşik içeren bir takas komisyonu standardı belirlemiştir.

640 Takas komisyonu oranları, Avustralya'da oldukça detaylı çalışmalar yapılarak incelenmiştir. Avustralya Merkez Bankası, tüm ihraççı maliyetleri ile ilgilenmek yerine, hangi maliyetlerin takas komisyonuna dahil edileceği ile ilgilenmiştir³. RBA'ya göre, öncelikle yalnızca kredi kartlarının ödeme aracı fonksiyonuyla ilgili maliyetler dikkate alınmalıdır; örneğin, ödenmeyen kredi kartı borçlarına ilişkin maliyet kredi fonksiyonuna ilişkindir ve bu zamanında ödeme yapmayanlardan (aldıkları kredi hizmetine karşılık olarak) alınan faiz ödemeleriyle tazmin edilebilmektedir.

650 İkincisi, RBA'ya göre bedava fonlamaya tabi olan faiz işletilmeyen kısım tamamen kart hamillerine sağlanan bir faydadır ve bu nedenle kart hamillerinden tahsil edilmesi gerekmektedir. RBA ayrıca üye işyerlerine açıkça fayda sağladığı sürece birtakım maliyetlerin takas komisyonuna dahil edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. RBA'nın dışındaki diğer ülke ve otorite yaklaşımlarında ise, bu maliyetlerin yanı sıra bedava fonlamaya ilişkin maliyetler gibi başka maliyetler de dahil edilmektedir. RBA'ya göre bedava fonlama, kredi kartlarını banka kartlarından ayıran en temel özelliştir ve kart hamillerine yansıtılmalıdır.

660 Üçüncü olarak RBA, sadakat puanlarının (bonus, ödül vb) takas maliyetine katılması gerektiğini ileri süren görüşleri eleştirmiştir. Bu puanlar, kart hamillerine sağlanan indirimlerdir ve maliyetten ziyade fiyat indirimine ilişkin oldukları için RBA, bunların takas komisyonuna dahil edilmemesi gerektiğini; aksi takdirde ihraççıların takas komisyonu gelirleri sayesinde maliyetlerine katlanmadıkları bu tür programları teşvik edeceklerini ileri sürmüştür.

670 Son olarak RBA sermaye maliyetinin takas komisyonlarına eklenmemesi gerektiğini iddia etmiştir. RBA, batak yatırım maliyetlerinin dışlanması sonucunda ihraççıların takas komisyonlarının düşmesi halinde, ihraççıların başka gelir kaynaklarından (yıllık kart ücretleri gibi) bu maliyetleri tazmin edebileceğini

³ Gans and King: "Approaches to Regulating Interchange Fees". Review of Network Economies, Vol.2(2), 2003, ss.128-129

05-43/602-153

savunmuştur. Aslında tüm ihraççılar ortak bir takas komisyonu almaktadır ve bu komisyonda değişim, genel olarak bu bankaların karlarına etki etmeyecektir.

Sonuç olarak RBA, takas komisyonuna eklenmesi gereken çeşitli maliyet kategorileri belirlemiştir. Bunlar kart işlemlerinin yürütülmesine ilişkin maliyetler, dolandırıcılık ve bunu önlemeye ilişkin maliyetler, otorizasyon maliyetleri ve bedava fonlama dönemine ilişkin maliyetlerdir.

680

RBA'nın genel yaklaşımı, ihraççıların artan ve marjinal maliyetlerinin, kredi hizmetinden ziyade ödeme fonksiyonuna ilişkin maliyetlerinin ve üye işyerine açıkça fayda sağlayan hizmetlere ilişkin maliyetlerin takas komisyonuna dahil edilmesi gerektiği şeklinde özetlenebilir. Ancak son politika belirlenirken, bu genel prensiplerden bedava fonlama döneminin maliyetinin dışlanması konusunda bir sapma gösterilmiş ve bunun da takas komisyonuna dahil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

690

RBA'nın, Tüketici ve Rekabet Komisyonu ile yaptığı 3 yıllık uzun çalışma sonucunda, kredi kartı ve debit kartlarda takas komisyonu oranlarının nasıl belirlenmesi gerektiği ortaya konularak bu konuda bir kamu politikası yürürlüğe konmuştur. Söz konusu incelemede, ilave ödeme (surcharge) yasağı uygulaması, kartlı ödeme ağlarına üyelik koşulları, takas komisyonu oranları araştırılmış ve nihai olarak bu 3 konuda da çeşitli düzenleyici uygulamalara gidilmiştir.

Avustralya'da yapılan bu çalışmanın soruşturma konusu bakımından önemli olan tespitlerine aşağıda yer verilmektedir:

700

Kredi kartı ile ödeme, en yüksek maliyetli ödeme yöntemlerinden biri olduğu halde, en yaygın kullanılan ödeme yöntemidir. Kredi kartlarının kullanılabilirdiği hemen her yerde debit kart (banka kartı) ile de ödeme yapılabildiği gibi, debit kart, kredi kartına göre daha az maliyetli bir ödeme aracıdır. Örneğin debit kartla yapılan alışverişlerde, şifre kullanıldığı için sahtecilik riski ve maliyetleri çok daha düşük olmaktadır.

710

Kart ihraç eden bankalar, takas komisyonu gelirleri ile kart hamillerini sübvansede etmekte ve kart kullanımını arttırmaktadırlar. Bu nedenle kart hamilleri kart kullanımının gerçek fiyatı ile karşılaşmamakta, bu da kredi kartlarının normal arz ve talep koşullarını bozarak kartların fazla kullanılmasına yol açmaktadır. Ancak kredi kartının maliyeti takas komisyonları ve sonrasında işyeri komisyonları aracılığıyla üye işyerlerine, nihai tüketiciye ve tüm topluma yansımaktadır.

Normal koşullarda, piyasa mekanizmasının ve rekabetin takas komisyonu oranlarını düşürmesi beklenebilir. Ancak Avustralya'da çeşitli piyasa aksaklıklarından dolayı rekabet baskıları oluşmamaktadır. (Türkiye örneğinde de, BKM'nin kartlı ödeme sistemlerinde tek başına faaliyet göstermesi, sektörde pazar aksaklıklarının ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.)

05-43/602-153

- 720 Avustralya Merkez Bankası, yaptığı inceleme ve değerlendirmelerden sonra, kredi kartı ağlarına üyelik, işyerlerine uygulanan ilave ödeme (surcharge) yasağı, ve takas komisyonu oranları konusunda düzenlemeler getirmiştir.

I.4.4. MasterCard İngiltere-Takas Komisyonu Davası

- 730 Avrupa Komisyonu'nun Visa International takas komisyonu muafiyet kararı, yalnızca AET içindeki perakendeci mağazalarında Visa kartları ile yapılan üye ülkeler arası ödeme işlemlerinde uygulanan takas komisyonuna ilişkindir; ancak bu yaklaşım yurtiçi takas komisyonlarına ve diğer kartlı ödeme sistemlerindeki takas komisyonlarına da uygulanmaktadır. OFT, ilk inceleme sonucunda Mastercard'ın İngiltere'deki üyeleri arasındaki işlemlere uygulanan ortak komisyona ilişkin anlaşmanın Rekabet Kanunu'nu ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. Kararda, Mastercard İngiltere tarafından, takas komisyonu üzerindeki anlaşmada yukarıda değinilen nesnel ve şeffaf ölçütleri karşılayan değişiklikler yapıldığı takdirde, Mastercard işlemlerinde uygulanan takas komisyonuna Rekabet Kanunu çerçevesinde muafiyet tanınabileceği öngörülmektedir.

I.4.5. İlave Ödeme (Surcharge) Yasağına İlişkin Kararlar ve Tartışmalar⁴

- 740 Ayırmıcılık yasağı veya surcharge (ilave ödeme) yasağı, üye işyeri fiyatlamalarına sınırlama getiren ve üye işyerlerinin kendi fiyatlarını belirleme özgürlüklerini ortadan kaldıran bir kartlı ödeme sistemi kuralıdır. Bu kural üye işyerlerinin ödeme kartlarını kullanan kart hamillerinden ilave ödeme tahsil etmelerini veya diğer ödeme araçlarını kullanan müşterilere indirim yapmalarını engellemektedir.

- 750 Ülkemizde de 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6.3.2003 tarihli 4822 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile değişik 10/A maddesinde yer alan *"Mal veya hizmetin kredi kartı ile satın alındığı durumlarda, satıcı veya sağlayıcı, tüketiciden komisyon veya benzeri bir isim altında ilave ödemede bulunmasını isteyemez."* hükmü ile ilave ödeme yasağı getirilmiştir:

- 760 İlave ödeme yasağına karşı olanlar, yasağın üye işyerleri arasındaki rekabeti kısıtladığını ve üye işyerlerinin kendi maliyetlerine göre fiyatlarını belirlemelerini engellediğini ileri sürmektedir. İlave ödeme yasağı nedeniyle, üye işyerleri üye işyeri komisyonlarını kart kullanıcılarına yansıtma özgürlüğünü kaybetmektedirler. Bu şekilde üye işyerleri kartlı ödemeleri kabul ederken "ya hep ya hiç" türü bir seçenekle karşı karşıya kalmakta ve kart maliyetlerini, kart kullanan müşteri olsun veya olmasın, tüm müşterilere yansıtılmaktan başka bir seçeneğe sahip olmamaktadırlar. Dolayısıyla, diğer ödeme araçlarıyla ödeme yapan müşteriler haksız bir şekilde kartlı ödeme sistemlerini sübvansede etmiş olmaktadır ve bu yasak müşterilerin belirli ödeme araçlarının nisbi maliyetlerini daha iyi görmelerini engelleyerek ödeme sistemleri talebini saptırmaktadır. Bu da

⁴ Nguyen T.T., s.29-33

05-43/602-153

sistemler arası rekabetin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Hatta, üye işyeri fiyatlamalarına getirilen kısıtlamalar üye işyerlerinin üye işyeri edinen bankalarla ve/veya kart ihraç eden bankalarla komisyonlara ve kartlı ödemeleri kabul şartlarına ilişkin olarak pazarlık yapabilmelerini engellemektedir. Sonuç olarak, ilave ödeme yasağı sistemler arası ve sistem içi rekabeti sınırlamaktadır.

770 Bu görüşler çerçevesinde 1990'da İngiltere'de, 1994'te İsveç'te, 1995'te Hollanda'da ve 1.1.2003'ten itibaren Avustralya'da ilave ödeme yasağı kuralı ulusal rekabet otoriteleri tarafından yasaklanmıştır.

ABD'de ödeme kartlarında ilave ödeme meselesinin yasal düzenlemeler ve regülasyon bakımından uzun bir geçmişi bulunmaktadır. İlave ödeme yasakları antitröst bakımından karışık sonuçları olan çeşitli müdahalelerle karşılaşmıştır. Şu anda çeşitli eyaletlerde üye işyerlerinin kredi kartına ilave ödeme uygulaması yapmaları yasaklanmıştır. Bazı eyaletlerde ise üye işyerlerinin kartlı alımlardan ilave ödeme tahsil etmelerine ya izin verilmektedir ya da bu tür uygulamaları yasaklayan yasalar bulunmamaktadır.

780 Avustralya Merkez Bankası üye işyeri fiyatlamasına ilişkin olarak kredi kartı sistemlerinin kurallarının veya sisteme üye herhangi bir katılımcının, üye işyerlerinin kart hamiline işlemde kredi kartı kullanmanın karşılığı olarak uygulayacağı herhangi bir ilave ödemeyi yasaklayamayacağına dair bir standart getirmiştir. Ancak bu standart, üye işyerinin kendi isteğiyle kabulcü banka ile, kartlı işlemler için kendisinin katlandığı maliyetlerle sınırlı olarak hizmet bedellerini sınırlamak üzere anlaşma yapabileceğini düzenlemektedir.⁵ Avustralya Merkez Bankası'nın düzenlemelerinde tercih ettiği 3. seçenek kapsamında Avustralya yaklaşımı, yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

790 Avrupa'da ise Komisyon Visa International⁶ davasında ilave ödeme yasağına ilişkin olarak bir karar vermeden önce, ilave ödeme yasağının kaldırıldığı İsveç ve Hollanda'da uygulamanın etkileriyle ilgili bir pazar araştırması yapılmasını istemiştir. Pazar araştırmalarının sonuçları şu şekildedir:

800 Her ne kadar kuralın kaldırılması, üye işyerlerine fiyatları belirleme serbestilerini geri vermişse de, az sayıda üye işyeri (İsveç'te %5, Hollanda'da %10) bu özgürlüğü kart hamillerine fiyat farkı yansıtarak kullanmaktadır. Üye işyerlerinin büyük çoğunluğu, ilave ödeme yasağı kuralının yokluğunda fiyat farkı uygulama imkanını kullanmamaktadır. Bunun en temel nedeni, müşterilerin negatif tepkisinin müşteri kaybına yol açacağı yönündeki tahminlerdir. Bu durum ilave ödeme yasağının kartlı sistemler arası rekabet üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Üye işyerlerinin çoğu ilave ödeme tahsil etmediği gibi, ilave ödeme yasağının kaldırılmasının üye işyeri komisyonları üzerinde hiçbir etkisi olmadığını

⁵ Etki Raporu, p.38

⁶ OJ L 293/24, 10.11.2001, prg. 54-58

05-43/602-153

810 söylemişlerdir. Bu nedenle kuralın kaldırılması, sistem içi üye işyeri edinme pazarında oldukça küçük bir etki yaratmıştır ve kabulcü bankalar arasındaki rekabeti artırarak fiyatları aşağıya çekmelerine neden olmuş görünmemektedir.

820 İlave ödeme yasağının kaldırılmasının ihraççı bankalar arasındaki rekabete etkisine gelince, kartlı ödeme kabul edebilme imkanı üye işyerlerinin esas ticari faaliyetlerinin yanında bir yan hizmet niteliğindedir ve bu hizmet tek başına satılamaz. Bu yan hizmetin fiyatlaması üye işyerlerinin uyguladığı fiyatın yalnızca ufak bir bileşenini temsil etmektedir ve pazar araştırmaları, ilave ödeme yasağının kaldırılmasının ilgili piyasalarda faaliyet gösteren üye işyerleri arasındaki fiyat rekabetini etkilemediğini göstermektedir, çünkü kartlı ödemelere ilave ödeme uygulaması çok az olmuştur. Ayrıca tüketiciler için fiyat şeffaflığı artmamıştır; çünkü uygulamada üye işyerlerinin yalnızca bir kısmı ilave ödeme tahsil etmektedir. Hatta ilave ödeme alsalar dahi, bu tüketicileri kartın maliyetleri hakkında bilgilendirmez; çünkü üye işyerleri üye işyeri komisyonundan daha fazlasını müşterilerden talep edebilirler.

Bu nedenle pazar araştırmalarından elde edilen bulgular doğrultusunda, Avrupa Komisyonu ilave ödeme yasağının rekabet üzerinde hissedilir derecede etkisi olmadığını ve Amsterdam Antlaşması'nın 81(1). maddesi anlamında rekabeti sınırlayıcı olmadığını kabul etmektedir.

830 İlave ödeme yasağı kuralı, üye işyerlerinin katlandıkları maliyeti kart kullanıcılarına yansıtmasını engellemektedir. Bu kural nedeniyle veya kendiliğinden ödeme aracı ne olursa olsun tek fiyat uygulayan işyerleri, kartlı ödemeler için katlanılan maliyetleri doğrudan fiyatlarına yansıtılmaktadır. Nakit için indirim yapılmayan işyerlerinde tüm tüketiciler, kartlı ödemelerin maliyetine katlanmış olmaktadır. Bu maliyetleri tüketicilere yansıtabilen işyerlerinin de üye işyeri komisyonlarına ve dolaylı olarak takas komisyonuna ilişkin düşüş yönünde baskıları olmayacaktır.

840 I.5. Savunma

BKM vekilleri tarafından yapılan yazılı savunmalarda ve sözlü savunmada ifade edilen hususlar ana başlıkları ile şu şekildedir:

I.5.1. İlgili Ürün Pazarına İlişkin Savunmalar

850 Savunmalarda BKM'nin yapısı ve tarihçesine ilişkin olarak genel bilgi verilmiş; Şirketin amacının kar amacına yönelik olmadığı, BKM'nin bankalara kartlı ödeme sistemleri alanında spesifik bir hizmet vermek üzere kurulduğu ifade edilmiştir. İlgili pazara ilişkin olarak ise ilgili ürün pazarının tüm nakit dışı ödeme araçlarını kapsayacak şekilde "plastik kartlar ve çek ile ödemelerin gerçekleştirildiği ürün pazarı" olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca plastik kartların (kredi kartı, banka kartı, çipli kartlar ve mağaza kartları) ve çekin, nakit paraya alternatif olduğu; ancak nakit paranın bir ödeme aracı olmayıp ödemenin bizzat konusunu

05-43/602-153

teşkil ettiği, dolayısıyla nakit para ile yapılan ödemelerin ilgili ürün pazarına dahil edilemeyeceği ifade edilmiştir.

I.5.2. Takas Komisyonu Oranının Belirlenme Yöntemine İlişkin Savunma

860 Savunmalarda, takas komisyonunun, ödeme işleminin gerçekleşmesine imkan tanıyan kart ihraç eden bankanın bazı maliyetlerine katkı sağlamak için, kart kabul eden bankalar tarafından kart ihraç eden bankalara ödenen bir ücret olduğu; üye işyeri komisyonunun ise üye işyeri ile kart kabul eden banka arasında akdedilen anlaşma uyarınca üye işyeri tarafından kart kabul eden bankaya verilen bir hizmet karşılığını ifade ettiği belirtilmiştir. Bu çerçevede takas komisyonunun üye işyeri komisyonunu oluşturan maliyet kalemleri arasında yer aldığı, ancak pazarda yaşanan yoğun rekabet sonucunda üye işyeri komisyon oranlarının, takas komisyon oranlarının çok altındaki düzeylerde belirlenmekte olduğu ileri sürülmüştür. Bankaların, bu şekilde kredi kartı sistemini kullanarak üye işyerlerinin bankanın diğer bankacılık hizmetlerinden yararlanmasını 870 sağlamaya çalıştıkları; takas komisyonu oranının yüksek düzeylerde belirlendiğini iddia etmenin hiçbir anlamı bulunmadığı iddia edilmiştir. Bu çerçevede, takas komisyonu oranının var olan rekabetçi piyasa yapısı nedeniyle üye işyerine ve tüketiciye neredeyse hiçbir zaman yansımadağı belirtilmiştir.

Yazılı savunmalarda BKM'nin uyguladığı takas komisyonu belirleme yöntemine ilişkin olarsa aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

880 "BKM'nin kuruluşu sırasında takas komisyonunun ne şekilde belirleneceğine ilişkin detaylı bir araştırma yapılmış, ancak örnek teşkil edecek bir bilgi alınamamıştır. Ancak çeşitli kurumlardan alınan genel bilgiler kapsamında takas komisyonu belirlenirken, 'kart ihraç eden bankaların maliyetlerinin' ve 'piyasanın kabul edebileceği bir oranın' göz önüne alınması gerektiği yönünde tavsiyelere erişilmiştir. Bu tavsiyeler, takas komisyonu oranının piyasanın ihtiyaçlarından ve koşullarından bağımsız, salt matematiksel bir formülle belirlenemeyecek olmasına işaret etmektedir.

890 Söz konusu maliyetlerin çok genel bir değerlendirme ile, temelde üç kalemden oluştuğu konusunda ortak bir görüş bulunmaktadır. Bunlar, ödeme garantisi maliyeti (kart ihraç eden bankanın alışveriş yapıldıktan sonra ödemenin yapılacağını garanti etmesi), fonlama maliyeti (alışverişin yapılması ile paranın tüketici tarafından bankasına ödenmesine kadar olan zaman farkından doğan maliyet) ve takas proses maliyeti (kart ihraç eden bankanın kart ihracından doğan maliyeti)dir. Ancak genel olarak yapılan bu değerlendirmenin somutlaştırılması Türkiye'de yaşanan enflasyonist ortam, faiz dalgalanmaları ve ekonomik krizler nedeniyle mümkün olmamaktadır. Hal böyleyken yine de takas komisyonu oranı belirlenirken, objektif bir kritere dayanma ve ekonomik dalgalanmalara karşı istikrarlı bir karar alma mekanizması ihdas edilmesi ihtiyacı ortada olduğu için, BKM tarafından, bu yönde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

05-43/602-153

900 BKM Yönetim Kurulu tarafından 1994 yılında takas komisyonu oranının belirlenmesine yönelik çeşitli kuruluşlardan danışmanlık alınmıştır. Ancak getirilen her önerinin birbirinden farklı ve tutarsız olması karşısında, bu çalışmalara devam edilememiştir. Nihayet BKM Yönetim Kurulunun 17 Eylül 1998 tarihli toplantısında alınan karara istinaden, takas komisyonunun belirlenmesinde temel teşkil edecek yaklaşık bir formülün kullanılması karara bağlanmıştır. Formülün uygulanması suretiyle bulunan değer kesin değil, fakat yaklaşık olduğundan mutlak olarak uygulanmaması gerektiği düşünülmüş ve o günkü ekonomik koşullar nedeniyle formülün sonucunda bulunan değerini kimi zaman altına inilmiş, kimi zaman da üstüne çıkılmıştır.”

910

I.5.3. Takas Komisyonu Uygulamasının Gerekliliğine İlişkin Savunma

Yazılı savunmada, takas komisyonu uygulamasının gerekliliğine ilişkin olarak ise, kredi kartları alanında faaliyet gösteren bankaların sayısının artmasının, bankaların birbirlerinden olan alacaklarının belirlenerek takasa tabi tutulması ve takas komisyonu oranının saptanması gibi konuların tek elden yürütülmesi ihtiyacını ortaya çıkardığı; gerek uluslararası kartlı ödeme kuruluşları gerekse BKM'nin bankalararası takas ve hesaplaşma işlemlerini yürüttüğü ve bankalarca kararlaştırılan bankalararası takas komisyon oranına göre alacak/borç tutarlarının hesaplaşmasını yaptığı; takas komisyonunun belirlenmesinin, sistemin işlemesi açısından şart olduğu ifade edilmiştir.

920

Ayrıca başarılı bir kartlı ödeme sistemi için, kart kabul eden bankalar ile kart ihraç eden bankaların birbiri ile bağlantılı çalışmalarının zorunlu olduğu; bu çalışma sisteminde kart ihraç eden bankanın maliyetlerini karşılayacak geliri elde etmesinin takas komisyonları ile mümkün olduğu; bu sistemin aynı zamanda kart hamilleri ve işyerlerinin de menfaatlerine uygun bulunduğu ifade edilmiştir.

Savunmada ağ (network) tabanlı sistemlerde kart ihraç etme ve kart kabul etme faaliyetleri farklı finansal kurumlar tarafından yürütüldüğü için, ortak menfaatlerin elde edildiği bu sistemin maliyetlerinin taraflar arasında paylaşılmasının zorunlu olduğu; takas komisyonu alınmadığı takdirde, kart ihraç eden bankaların maliyetleri karşılanmayacağı için, kart ihraç etmenin bankalar açısından ekonomik karlılık sağlayan bir faaliyet olarak görülmesi mümkün olmayacağı, bu durumda ya kart ihraç edilmeyeceği ya da bu maliyetin tamamının kart hamillerine yansıtılacağı, dolayısıyla kart hamillerinden tahsil edilecek ücretlerin çok yükseleceği belirtilmiştir.

930

Savunmada ayrıca, takas komisyonu oranının BKM tarafından belirlenmesi yerine, bankalar arasında yapılacak münferit anlaşmalar ile belirlenmesi halinde ise hesaplaşmada karışıklıkların ve sistemde karmaşaların doğması kaçınılmaz olacaktır; kart ihraç eden bankanın ve kart kabul eden bankanın aralarında bu nitelikte bir işleme olanak verecek şekilde ikili bir anlaşma sonucunda özel bir komisyon oranı belirlemiş olmalarının gerekeceği; ancak ikili anlaşmaların

940

05-43/602-153

sadece ülkemizdeki bankalar/finans kurumları arasında yapılması durumunda ikili anlaşma sayısının 800'e ulaşacağı ifade edilmiştir.

BKM'nin yürütmekte olduğu takas sistemi sayesinde getirilen iyileşme ve yeniliklere ilişkin olarak ise;

950

BKM'nin kuruluşundan önce, sistem içerisindeki bankaların kredi kartı işlemlerinden doğan takas ve hesaplaşmalarını manyetik bantlar aracılığıyla karşılıklı olarak yürüttüğü, BKM'nin kurulmasıyla merkezi bir takas ve hesaplaşma yapısına geçildiği,

960

BKM'nin, Yurtiçi Takas ve Hesaplaşma (YTH) sistemi aracılığıyla takas ve hesaplaşma işlemlerini tamamen elektronik ortamda merkezi olarak gerçekleştirdiği; günlük takas prosesi neticesinde her üyeye borçlu veya alacaklı olduğu miktarı toplam olarak bildirdiği; borçlu üyelerin TCMB nezdindeki BKM Serbest Hesabına gönderdikleri fonların, BKM tarafından alacaklı bankalara dağıtıldığı,

Kart kabul eden ve kart ihraç eden bankanın farklı olması halinde, işleme onay alınmasının BKM SWITCH Sistemi aracılığıyla yapıldığı; dolayısıyla BKM ve BKM'nin takas faaliyeti sonucunda kredi kartı kullanımının süresi kısaldığı, güvenilirliğinin arttığı, bu sayede de kredi kartı kullanımının yaygınlaştığı,

ifade edilmiştir.

970

I.5.4. Şikayetçilerin İddialarına İlişkin Savunma

Yazılı savunmada, şikayetçilerin iddialarına ilişkin olarak şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Akaryakıt, kuyumculuk gibi kar marjları çok düşük olan sektörlerde kredi kartının kullanımı işyerlerine belirli oranda bir yük getirebilmektedir. Zira işyerleri, karlarından üye işyeri komisyonunu kart kabul eden bankalara ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bankaların üye işyeri komisyonunu üye işyerlerinden almaması, maliyetlerin varlığı nedeniyle mümkün gözükmemektedir.

980

Birer üye işyeri olan akaryakıt bayilerine uygulanan üye işyeri komisyonlarına, çoğunlukla yine yaşanan rekabet nedeniyle, takas komisyonu oranı aynen yansıtılmamaktadır. Bu nedenle de şikayetçilerin takas komisyonu oranlarının yüksek belirlendiğini iddia etmeleri gerçeği yansıtmamaktadır. Zira akaryakıt bayileri de diğer üye işyerleri gibi takas komisyonu oranından doğrudan etkilenmemektedirler. Gerçekten takas komisyonu oranı bankalar arasında ödenen bir ücret olup, üye işyerlerine ve tüketicilere doğrudan değil, ancak dolaylı olarak kısmen veya hiç yansımamaktadır.”

05-43/602-153

990 **I.5.5. Takas Sisteminin 4054 sayılı Kanuna Aykırı Olmadığına İlişkin Savunma**

1000 Savunmalarda takas komisyonunun BKM tarafından belirlenmesinin 4054 sayılı Kanun'a aykırı olmadığı hususunda açıklamalar yapılmıştır. Bu çerçevede, BKM'nin faaliyetlerini yürütmek için tek elden belirlenmiş bir takas komisyonu oranına ihtiyaç duyduğu; bu komisyon oranının doğrudan ve/veya dolaylı olarak tüketicilerin hızlı, etkin bir hizmet alabilmelerini, özellikle dar gelirli tüketicilere kredi imkanının getirilmesini, işyerlerinin işlem hacimlerinin artmasını, ulusal ekonominin kayda alınmasını, dolandırıcılık, hırsızlık kayıplarının azaltılmasını, tüketimin artırılmasını, teknolojilerin sisteme dahil edilmesini sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca kart ihraç eden bankanın verdiği ödeme garantisinin kart pazarındaki dolandırıcılık vb. riskleri kapsadığından yüksek bir maliyet kalemi oluşturduğu, ayrıca alışveriş tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süreden kaynaklanan fonlama maliyetinin de kart ihraç eden bankalar açısından yük oluşturduğu ifade edilmiştir.

1010 Aynı kapsamda, maliyetlerin sistem içinde paylaşılmasına yönelik olan takas komisyonunun zorunlu hale geldiği, ancak bu maliyetlerin kesin değerlerle her bir banka için belirlenmesi mümkün olmadığından, genelleştirilmiş maliyet hesaplamalarına dayalı olarak bir matematiksel formül içinde komisyon oranının yaklaşık olarak tespiti yoluna gidildiği belirtilmiştir. Bankaların ikili anlaşmalarla komisyon oranlarını belirlemesinin makul olmadığı; bankaların BKM yerine Visa ve Mastercard'ın network sisteminden yararlanarak takas işlemlerini yürütmelerinin ise daha maliyetli olduğu, Türkiye'de hiçbir bankanın yurtiçi işlemleri için Visa ve Mastercard'ın network sisteminden yararlanmadığı; takas komisyonunun kart hamilinden alınması halinde ise kredi kartı kullanımının azalacağı ifade edilmiştir.

1020 Bu çerçevede, BKM tarafından yürütülen sistemin 4054 sayılı Kanun'a aykırılık oluşturmadığı belirtilerek, söz konusu sistemin 4054 sayılı Kanunun 4. maddesine aykırı olduğuna karar verilse dahi, 4. madde hükümlerinin uygulanmasından muaf tutulması talep edilmiştir.

I.5.6. Belirlenen Son Formüle ve Muafiyet Değerlendirmesine İlişkin Savunmalar

1030 İkinci yazılı savunmada ve sözlü savunmada, öncelikle bankaların kamu hizmeti gören kuruluşlar olduğu ve BKM'nin kar amacı gütmeye yönelik olarak kurulmuş bir kurum olduğu ve BKM'nin kar amacı gütmeye yönelik olarak kurulmuş bir kurum olduğu belirtilmiştir. Rekabet Kurumu'nun takas komisyonu oranını düzenlemesinin Kurumu fiyat regülatörü konumuna sokacağı, oranın düzenlenmesinin BDDK gibi ekonomik bir düzenleyici kuruluşa bırakılmasının bir seçenek olarak düşünülebileceği değerlendirilmiştir. Savunmada daha sonra takas komisyonunun gerekliliğine ve içeriğine; bataklık maliyetinin takas komisyonu oranı içinde yer almasının zorunluluğuna ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca fonlama

05-43/602-153

maliyetinin hesaplanmasında TCMB overnight (gecelik) faiz oranı yerine TRLIBOR oranının kullanılmasının gerekliliğine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca 2 yıl için verilmesi önerilen muafiyet süresinin 5 yıl olarak belirlenmesi gerektiği iddia edilmiştir.

- 1040 Bankaların kamu hizmeti gören kuruluşlar olduğuna ilişkin savunmalarda “bankaların kamu yararını göz önüne alarak bir kamu hizmeti görmekte olmaları karşısında yalnızca kar maksimizasyonuna yönelmiş kuruluşlar olduğunu iddia etmenin gerçeği yansıtmaktan uzak kalacağı”, “BKM’nin bir anonim şirket olmasına karşın, kar amacı gütmeyen bir yapısının bulunduğu”, “BKM’yi kar maksimizasyonu amacı güden bir kartel tarafından kurulmuş bir şirket olarak nitelendirmenin yerinde olmadığı”, “Rekabet Kurumunun takas komisyonu oranını bir kamu otoritesi olarak düzenlemesinin veya belirlemesinin Kurumu fiyat regülatörü konumuna sokacağı”, “Kurumun görevinin yalnızca takas komisyonu uygulamasının 4054 sayılı Kanun hükümlerine uygun olup olmadığının tespit edilmesi ile sınırlı bulunduğu; mevcut oranın denetlenmesi görevinin BDDK gibi ekonomik bir düzenleyici kuruluşa bırakılmasının bir seçenek olarak düşünülebileceği” yönünde değerlendirme ve iddialara yer verilmiştir.

- 1060 Takas komisyonunun içeriğine ve batak maliyetine ilişkin olarak ise, ihraççı banka ile kabulcü bankanın farklı bankalar olması durumunda ortaya çıkan takas komisyonunun, kart ihraç eden bankanın bazı maliyetlerine katkı sağlamak için kart kabul eden bankalar tarafından kart ihraç eden bankalara ödenen bir ücret olduğu ifade edilmektedir. Bu komisyonun ödeme garantisi maliyeti, fonlama maliyeti ve operasyonel maliyetten oluştuğu; kart ihraç eden bankanın kabulcü bankaya verdiği ödeme garantisine dayalı olarak çalışan sistemden yararlanan kart kabul eden bankanın ihraççı bankaya komisyon ödemesinin kaçınılmaz olduğu iddia edilmiştir.

- 1070 Ayrıca McKinsey’in 13.9.2004 tarihli “Takas Oranı Yenilenme Çalışması Sonuçları” başlıklı çalışmada, ödeme garantisi maliyeti kalemi içinde, işyerine ödeme garantisi vermesi ve kart sahibi riskini ortadan kaldırması açısından batak (takip neticesinde tahsil edilemeyen ve zarara atılan kredi kartı borcu) maliyetinin de yer aldığı belirtilmiştir. Batak maliyetinin dışarıda tutulmasına yönelik görüşler eleştirilmiş ve Türkiye pazarında kredi kartının kredilendirmeye ilişkin maliyet kalemlerinin takas komisyonu içine dahil edilmemesi gerektiğini söylemenin yanlış olacağı iddia edilmiştir. Bu noktada batak maliyetinin takas komisyonu içerisinde yer almasının bir zorunluluk olduğu; bu maliyetin kredi kartı faizlerinden ve takas komisyonundan olmak üzere iki farklı yerden tahsil edilme suretiyle karşılanmaya çalışıldığı ve bu şekilde tahsilde tekerrür olmadığı, tahsilin birbirini tamamladığı iddia edilmektedir. McKinsey çalışmasına değinilerek kredi kartı işlemlerinin %58’inin yeni işlemler, %42’sinin geçmiş dönemden devredilen işlemler olduğu; %58 oranındaki yeni işlemde takas komisyonu aracılığıyla batak maliyeti tahsil edildiği ifade edilmiştir. Burada borcun batağa dönüşmeden önce kart sahiplerinin batağa sebep olma olasılıklarının göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

1080

05-43/602-153

Fonlama maliyetinin hesaplanmasında kullanılan faiz oranına ilişkin olarak ise, TCMB overnight faiz oranının 1 gecelik Merkez Bankası'na borç vermenin getirisini ifade ettiği, oysa alınması gereken faiz oranının, borç alma faiz oranı olması gerektiği; BKM üzerinden geçen rakamlar incelendiğinde, bu miktardaki rakamların borçlanılmasının para piyasalarında dalgalanmalara yol açabileceği; bu büyüklükteki piyasada kullanılacak olan belirleyici faiz oranının gecelik değil, en azından fonlama süresi olan süreyi kapsayan bir faiz oranı olması gerektiği ifade edilmiştir.

1090 I.6. Delillerin ve Savunmanın Değerlendirilmesi

I.6.1. Delillerin Değerlendirilmesi

I.6.1.1. BKM Tarafından Yaptırılan 2000 Yılı Takas Komisyonu Çalışmasının Değerlendirilmesi

1100 BKM tarafından bankaların kredi kartı ihracı faaliyetlerine ilişkin maliyetlerini tespit etmeye yönelik olarak 2000 yılında ve daha sonra 2004 yılında, bankaların ihraççılık faaliyetleriyle ilgili maliyetleri talep edilerek operasyonel maliyet kalemine ilişkin çalışmalar yapılmıştır.

1110 2000 yılı çalışması, BKM Yönetim Kurulu üyesi bankalarla sınırlı tutulmuş, hissedar olmayan üye bankalar çalışmanın dışında tutulmuştur. Yapılan bu çalışma çerçevesinde, bilgi talep edilen bankaların tam istenen şekilde cevap vermediği, ayrıca bankalar arasından verilen cevaplarda büyük farklar bulunduğu anlaşılmıştır. Çalışma kapsamında, kredi kartı ihraççısı bir bankanın ihraççılık faaliyetinden doğan maliyetler, sahtekarlık, otorizasyon, ters ibraz, istisna dosyası, takas ve fonlama maliyeti kalemleri şeklinde ayrıştırılmıştır. BKM tarafından, takas komisyonları oluşturmak için maliyet bazlı bir metodoloji oluşturulması yönünde çalışmalar yapılmasına rağmen, bu çalışmaların önceden yazılı olarak belirlenmiş bir prosedürü izleyerek yapılmadığı, hesaplamalar sonucu elde edildiği ve uygulandığı iddia edilen 0,72'lik operasyonel maliyet katsayısının ise gerçekte tam olarak uygulanmadığı görülmektedir.

1120 2004 yılında yapılan çalışmada ise, operasyonel maliyetler için daha düşük oranlar bulunmuş; ancak bu çalışmanın sonuçları BKM Yönetim Kurulu tarafından uygulanmaya başlanmamış, bunun yerine BKM takas komisyonu oranları konusunda bir danışmanlık firmasından yardım alma yolunda hazırlıklara başlanmıştır.

Genel olarak, BKM tarafından uygulanan takas komisyonu yöntemi, maliyet bazlı olması nedeniyle, alternatif yöntemlere göre daha tercih edilebilir bir yöntemdir. Takas komisyonu oranlarının, bankalar arasında ortak olarak belirlenmesi kabul edildikten sonra, bu oranın belirlenmesinde izlenecek yöntem konusunda, maliyet bazlı yaklaşımın genel olarak tüketici ve mağaza sahipleri için daha iyi sonuçlar

05-43/602-153

verebileceği değerlendirilmiştir. Nitekim, dünya uygulamalarında da, bu yönde bir eğilim gözlenmektedir.

1.6.1.2. Soruşturma Kapsamında Bankalardan İstenen Bilgilerin Değerlendirilmesi

1130

Soruşturma kapsamında, kredi kartı sektörünün yapısını daha iyi ortaya koyabilmek, kredi kartı faizlerinin yapısını incelemek ve bu faizlerin takas komisyonları ile olan ilişkisini anlayabilmek için raportörlerce bir anket hazırlanarak BKM üyesi banka ve kredi kartı pazarında faaliyet gösteren diğer kuruluşlara yollanmıştır.

1140

(.....), (.....) ve (.....)'nın 2000 yılından itibaren ihraççılık faaliyetlerinden kaynaklanan karlılık oranlarına bakıldığında, rekabetçi olduğu iddia edilen bir pazar için kar oranları yüksek kalmaktadır. Örneğin (.....)'nin 2001 yılı ihraç kar oranları %(.....)'ye yaklaşmaktadır. Yine (.....)'nin gelirlerinde 2000 yılından itibaren artan bir trend gözlenmekte, 2004 yılı içinde %(.....)'e yaklaşmaktadır. (.....)'nin karlılığı, bu iki bankadan daha düşük olmakla birlikte 2002 ve 2003 yılları için %(.....)'un üzerinde kalmaktadır.

1150

Öte yandan aynı bankaların kabulcülük faaliyetlerinden giderek zarar ettikleri görülmektedir. Örneğin (.....)'nin %(.....) seviyesinden yaklaşık %(.....)'ye inen bir zarar oranı olduğu görülmektedir. (.....)'nin kabul gelirleri, takas komisyonu gelirleri çıkartılarak hesaplanmıştır. Söz konusu bankanın ihraççılık faaliyetlerinden kar ederken kabulcülük faaliyetlerinden zarar etmesi, ihraççılık tarafının takas komisyonu aracılığıyla desteklediği ve bu yolla kredi kartı kullanımının arttırılmaya çalışıldığı görüşünü desteklemektedir. Diğer iki banka, takas gelirlerinin ihraççılık ve kabulcülük gelirlerine nasıl katıldığı konusunda bir açıklama getirmemektedir.

1160

Ankette, kredi kartı ve ferdi kredi faizleri bilgileri ve bunlar arasındaki farkların kaynaklarına ilişkin bilgi, iki faiz arasındaki farklılığın nedenlerini ortaya çıkarmak, hangi maliyet kalemlerinin bu farka neden olduğunu tespit etmek ve fark yaratan bu maliyet kalemlerinin takas komisyonlarında içerilip içerilmediğini saptamak amacıyla istenmiştir. Kredi kartı faizlerine eklenen, örneğin batak maliyetleriyle ilgili bir risk priminin takas komisyonlarına eklenmesi, bankaların bu riski hem işyerlerinden hem de kredi kartının kredi imkanlarını kullanan kart hamillerinden çıkarmasına neden olacaktır.

1170

1999 yılından itibaren kredi kartı alışveriş faizleri ile ferdi/taşıit kredisi faizleri arasındaki farkın kredi kartı faizi lehine arttığı görülmektedir. Bankalar, kredi kartı alışveriş faizlerinin ferdi ya da taşıit kredisi faizlerinden farklı olmasının nedenini, kredi kartı ile tüketiciye sağlanan kredinin kefilsiz verilmesi ve bunun gibi başka nedenlere bağlamaktadırlar.

05-43/602-153

Birçok bankanın ankete verdiği cevapta da dile getirdiği gibi, faiz farklarının yüksek olmasının nedeni, kredi kartının yüksek batak riski ve diğer operasyonel maliyetlerin toplam kredi kartı alışveriş faizi içindeki payının artmasıdır. Bankalar tarafından ankette yer alan, kredi kartı ve bireysel kredi faizleri arasındaki farkların neden kaynaklandığı sorusuna hemen hemen bütün bankaların verdiği ortak cevap kredi kartlarında riskin yüksek olmasıdır.

1180 Öte yandan ihraççı banka, operasyonel maliyetleri takas komisyonu aracılığıyla kabulcü bankalardan ve dolayısıyla üye işyerlerinden almaktadır. Bu durumda, müşteri acziyle ilgili batak maliyetleri hem kredi kartı faizleri aracılığıyla müşterilerden, hem de ortak olarak belirlenen takas komisyonları aracılığıyla üye işyerlerinden alınmış olmaktadır. Diğer taraftan operasyonel maliyetler arasında yer alan en önemli maliyet kalemlerinden birisi batak maliyetleridir. %0,709 olan toplam operasyonel maliyetlerin %0,263'lük kısmı batakla ilgili maliyetlerden kaynaklanmaktadır. Bu maliyet kaleminin yukarıda açıklanan nedenlerle, takas komisyonundan çıkartılması, üye işyerlerinden bankalara yapılan haksız bir gelir transferinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

1190 **1.6.1.3. BKM Tarafından Benimsenen Son Formüle (McKinsey Raporu) İlişkin Değerlendirme**

Soruşturma sürecinde BKM tarafından, özel bir danışmanlık şirketine, takas komisyonunun nasıl belirlenmesi gerektiğine dair bir çalışma hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmada takas komisyonunda dünya düzenlemeleri, hangi maliyet kalemlerinin ne kadarının takas komisyonuna katılması gerektiği ve birtakım kalemlerin nasıl hesaplanması gerektiği konusunda açıklamalara yer verilmektedir.

1200 *Çalışmanın kapsamı:* Yapılan çalışmalarda BKM üyesi tüm bankalardan veriler toplanmış, bu veriler bankaların takas cirolarına göre ağırlıklandırılarak takas komisyonuna katılmıştır. Alınan veriler, firma tarafından gözden geçirilmiş, bazı bankalardan gelen bilgilerin diğerlerinden çok farklı olduğunun tespit edildiği durumlarda veriler bankalara tekrar sorulmuştur. Firma tarafından verilerin elde edilmesinde ve düzeltilmesinde maliyetleri düşük çıkartmaya yönelik bir tutum izlendiği ifade edilmektedir.

1210 *Türkiye kartlı ödeme sistemleri pazarının gelişmişliği:* Çalışmada kredi kartı pazarları gelişmişlik açısından 3 seviyeye ayrılmış, Türkiye pazarı ise 2. seviyeye konulmuştur. Buna göre Türk kartlı ödeme sistemleri pazarı henüz olgunlaşmamış olduğundan üye işyeri faydalandığı hizmetlerin maliyetine katkıda bulunmak durumundadır. Olgunlaşmış pazarlarda ise üye işyerinin ihraççı tarafından karşılanan hizmetlerin sadece kendisi ile ilgili kısmına katkıda bulunması gerektiği ifade edilmektedir.

Çalışmada yapılan gelişmişlik seviyesi derecelendirmesinde nelerin kriter olarak kullanıldığı açıkça ifade edilmemekle birlikte, BKM ve firma yetkilileri tarafından,

05-43/602-153

1220 kart kullanım hacmi ve kişi başına kart sayısı gibi istatistiklerin kullanıldığı ifade edilmiştir. Buna göre Türkiye’de kredi kartı kullanımını Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında düşük kalmakta ve bu sebeple Türkiye, henüz tam olarak olgunlaşmamış bir pazar durumunda bulunmaktadır.

1230 Sadece kredi kartı sayılarının gelişmiş ülkelerdeki ile karşılaştırarak yapılan bir gelişmişlik seviyesi değerlendirmesi Türkiye açısından yanıltıcı olacaktır. Zira Türkiye’de kişi başına milli gelir, karşılaştırmanın yapıldığı gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça düşük seviyede kalmaktadır. Harcama gücü düşük, düzenli gelire sahip olmayan geniş bir halk kesiminin bulunduğu ülkemizde, kredi kartı sahipliğinin örneğin Birleşik Krallık’ta olduğu kadar yaygın olmasının beklenmemesi gerekmektedir. Daha sağlıklı bir karşılaştırma, örneğin toplam tüketici harcamaları içindeki kredi kartı harcamalarının oranı kullanılarak yapılabilir.

1240 Burada yapılan değerlendirme, kart hamili kesiminin, takas komisyonları aracılığı ile teşvik edilip edilmemesine yönelik ise, iktisadi bir yaklaşımla bir kartlı ödeme ağının işlenmesi açısından teşviklerin rolünü ele almak gerekmektedir. Bir kartlı ödeme ağının kuruluş aşamasında örneğin kart hamili tarafının ağa katılmaktan sağladığı yarar, ağa katılmanın maliyetini karşılamayabilir. Ancak ağ belirli bir büyüklüğe ulaştığı zaman, yarar maliyetten fazla olacaktır. Bu durumda ağın bu büyüklüğe ulaşması için katılımdan zarar gören tarafın teşvik edilmesi gerekebilir. Takas komisyonunun asıl fonksiyonu da, olgunluk aşamasına ulaşmamış bir kartlı ödeme sisteminin büyümesi için üye işyerlerinden kart hamillerine bir gelir transferi yapmaktır. Bu nedenle takas komisyonu seviyesi açısından kart kullanım istatistiklerinden ziyade kartlı ödeme ağının artık kart hamillerinin maliyetini karşılayacak gelişmişliğe ulaşmış olmasının değerlendirilmesi gerekmektedir.

1250 *Maliyet Kalemleri:* Firma, Türk kredi kartı pazarının gelişmemişliğine yönelik varsayımlardan hareketle, takas komisyonunun hesaplanmasında aşağıdaki tabloda beyaz bölümde yer alan maliyet kalemlerinin kullanılması gerektiğini, gri bölümdekilerin ise hesaplamaya katılmaması gerektiğini savunmaktadır.

Tablo-1

Maliyet Kalemi	İşyerine olan fayda
Fonlama	İşyerini artık müşterisini fonlama durumunda bırakmaması
Batak (charge card kısmı)	İşyerine ödeme güvencesi vermesi ve kart sahibi riskini ortadan kalkması
Müşteri hizmetleri ve tahsilat	Müşteriye ödeme güvencesi ile ilgili hizmetlerin sağlanması ve tahsilat yükünü işyerinden alarak ödemeyi güvence altına alması
Otorizasyon	İşyerine ödeme güvencesi vermesi

05-43/602-153

Switch/routing/hesaplaşma	İşyerine ödeme güvencesi vermesi
Dolandırıcılık	Dolandırıcılık durumunda işyerine ödeme güvencesi vermesi ve işyerinin tahsilat riskini azaltması
Harcama itirazı	İşyerine iade/ters ödeme hizmeti sunması
Batak (kredi kısmıyla ilgili)	Yok, verilen hizmet issuer'ın bireysel kredi ürünüyle ilgili
Müşteri hizmetleri ve tahsilat (kredi kısmıyla ilgili)	Yok, verilen hizmet issuerların bireysel kredi ürünüyle ilgili
Kart basım ve hesap açma	Dolaylı fayda, kart kullanılsın ya da kullanılsın issuance işinin temel ürün maliyetleridir
Kart ve hesap bakım	Dolaylı fayda, kart kullanılsın ya da kullanılsın issuance işinin temel ürün maliyetleridir
Promosyon, pazarlama ve loyalty programları	İşyerine olan faydanın belirlenmesi/ölçülmesi ve değişken banka stratejileri nedeniyle ortalama bir değer belirlemek zordur.

Firmanın çalışmasından önce kullanılan takas komisyonları da hemen hemen aynı maliyet kalemlerinin kullanılması ile hesaplanmıştır.

Maliyet Kalemi	Eski Oran	Yeni Oran
Batak	0,105	0,263
Müşteri hizmetleri ve tahsilatlar	0	0,305
Otorizasyon	0,113	0,052
Switch/routing/hesaplaşma	0,160	0,026
Dolandırıcılık	0,139	0,043
Exception file	0,177	0,003
Harcama İtirazı	0,033	0,017
Toplam	0,727	0,709

1260 Yukarıdaki tablodan, batak maliyetlerinde daha önceki hesaplamalara göre artışlar olduğu anlaşılmaktadır. Firma tarafından verilen bilgilere göre batak maliyetlerindeki artışın nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

Kart pazarının ödememe riski daha yüksek orta gelirli müşteri segmentlerine nüfuz etmeye başlaması,

Tüketici kredi hacimlerinin, kredi kartları dahil artış göstererek, finansal olarak aktif olan grubun daha çok borçlanmasına, dolayısıyla ödeme riskinin artmasına yol açması,

1270

İşsizliğin artması,
Zararların kredi kartı alışveriş hacmindeki artışları takip etmesi.

05-43/602-153

Gerçekten de, bankalar kredi kartı tabanlarını yaygınlaştırmak için pazarlamaya geniş bütçeler ayırmakta ve agresif satış stratejileri ile kart hamili sayısını arttırmak istemektedirler. Bu da, firma tarafından bahsedilen riski yaratmakta ve batak maliyetlerini arttırmaktadır.

- 1280 Kart hamilinin aczinin neden olduğu batak maliyetlerinin takas komisyonuna katılmaması gerekmektedir. Danışmanlık firması tarafından BKM'nin daha önceki çalışmalarından farklı bir yaklaşım getirilerek batak, ödeme hizmeti (charge card) ve kredi hizmetiyle ilgili olarak ikiye ayrılmıştır. Böylelikle batak maliyetlerinin bir kısmı kredi kartının ödeme hizmetine, bir kısmı da kredilendirme hizmetine atfedilmiş olmaktadır. Batak maliyetinin ödeme hizmetine atfedilmesi gereken kısmını bulabilmek içinse, TCMB tarafından tutulan toplam kredi kartı bakiyesi içinde yeni bakiyenin oranı verisi kullanılmıştır ki, bu da 2004 yılı Haziran ayı için %58'dir. Oysa batak maliyetlerinin kredi kartının ödeme hizmetiyle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Zira ödenmeyen bir kredi kartı bakiyesine önce banka tarafından faiz işletilmekte; tahsil edilememesi durumunda ilgili kart hamili için takip süreci başlamaktadır. Bu süreçte yüksek faizlerle elde edilen gelirler kart ihraççısı bankanın gelirleri olduğu gibi ödememeden kaynaklanan zararlar da ihraççı bankaya ait olmalıdır. Sonuç olarak, ödememe ile ilgili hiçbir batak maliyetinin takas komisyonu oranlarına yansıtılmaması gerekmektedir.
- 1290

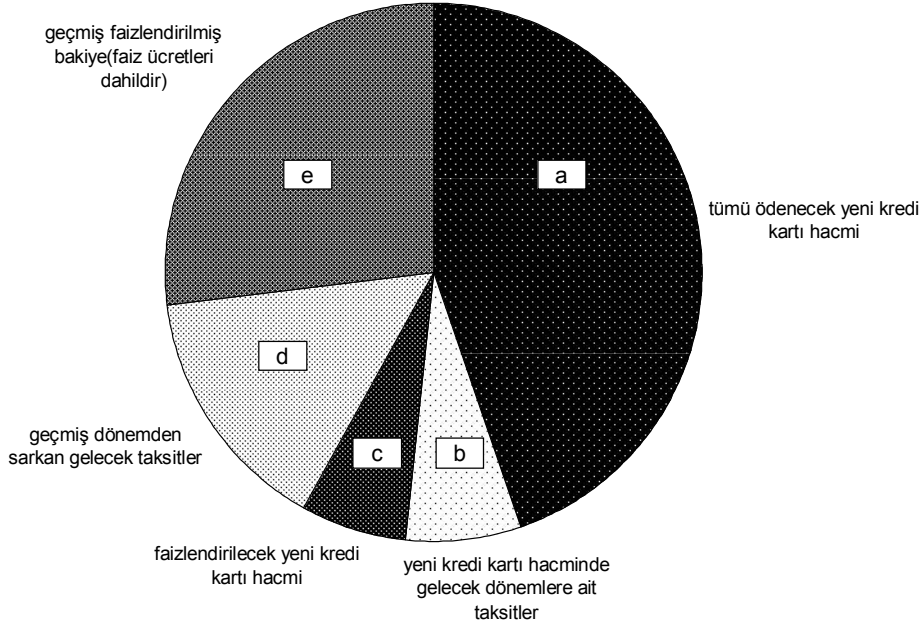
Öte yandan daha önceki çalışmada bulunmayan "Müşteri hizmetleri ve tahsilatlar" kaleminin de bu çalışmada operasyonel maliyetleri oluşturan kalemler arasına katılmış olduğu görülmektedir. Bu maliyet kalemi daha önceki çalışmalarda başka kalemler altına dahil edilmiş olan çağrı merkezi, kayıp çalıntı bildirim gibi kalemleri içermektedir.

- 1300 *Fonlama maliyetleri:* Maliyet çalışmasını yapan danışmanlık firması tarafından kredi kartıyla yapılan alışverişlerde ortaya çıkan maliyetlerle ilgili bir takım hesaplamalar yapılması yoluyla fonlama maliyetleri hesaplanmıştır. Bu hesaplamada öncelikle zamanında ödenen ve ödenmeyen kredi kartı bakiyeleri ayrıştırılmış ve her iki tür bakiyenin ortalama fonlama gün sayısı ve kredi kartı ile yapılan alışveriş içindeki oranları hesaplanmıştır. Bankalardan alınan verilerle zamanında ödenen bakiyenin fonlama gün sayısı 27,2; zamanında ödenmeyerek faiz işletilen bakiyenin fonlama gün sayısı ise 17,5 olarak hesaplanmıştır.

- 1310 Ortalama fonlanan gün sayısını bulmak içinse zamanında ödenen (27,2 gün fonlanan) ve ödenmeyerek faiz işletilen (17,5 gün fonlanan) bakiyelerin toplam kredi kartı bakiyesi içindeki oranlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Takas komisyonu çalışmasında bu oranların bulunabilmesi için birtakım varsayımlar yapmak ve bir model oluşturmak gerektiği, zira eldeki verilerden bu oranların doğrudan bulunamayacağı bildirilmektedir. Danışmanlık firması tarafından oluşturulan modelde, herhangi bir anda mevcut olan toplam kredi kartı bakiyesi aşağıdaki şekilde 5 parçaya bölünmüştür.

Şekil-5

05-43/602-153

1320 *Tümü ödenecek yeni kredi kartı hacmi (a):* Kredi kartı bakiyesi içinde en son aya ait olan ve tamamı ödenerek faiz işletilmeyen miktarı temsil etmektedir.

Yeni kredi kartı hacminde gelecek döneme ait taksitler (b): Kredi kartı ile yapılan yeni, yani son aya ait harcamalar içinde ileride ödenecek taksitleri temsil etmektedir. Bu, kredilendirme yapılan mevduat değildir. Son zamanlarda artan taksitli kart uygulaması ile ortaya çıkan ileride ödenmesi gereken taksit miktarlarıdır. Burada taksitli işlemlerin tamamıyla takassız (on-us) olarak yapıldığına dikkat edilmelidir.

1330 *Faizlendirilecek yeni kredi kartı hacmi (c):* Yeni kredi kartı mevduatı içinde zamanında ödenmeyerek faiz işletilen kısmı temsil etmektedir.

Geçmiş dönemden sarkan faizler (d): Geçmiş dönemde yapılmış taksitli alışverişlerin ileride yapılacak kısmını temsil etmektedir.

Geçmiş faizlendirilmiş bakiye (e): Geçmişte yapılan alışverişlere ait, ödenmeyen, bu nedenle de faizlendirilmiş bakiyedir.

Modelleme sonucunda kredi kartı bakiyesi içinde ayrı ayrı beş kalemin hesaplanan oranları şu şekildedir: (a) %45, (b) %7, (c) %6, (d) %15, (e) %27.

1340

Ancak model ile hesaplanan takas komisyonu oranı olduğuna göre ve taksitli alışverişlerin tamamı takassız gerçekleştiğine göre, modelde bu işlemlerin takas komisyonlarına dahil edilmesinin herhangi bir anlamı bulunmamaktadır. Taksitli

05-43/602-153

işlemlerin maliyetlerinin takas komisyonu oranlarına katılması, her bankanın kendine özgü takassız işlem maliyetinin bankalar arasında takas komisyonuna dahil edilmesi anlamına gelmekte olup takassız işlemlerin takaslı işlemler üzerinde bir rekabet baskısı yaratarak takas komisyonlarını aşağıya çekmesinin önüne geçmektedir. Bu nedenlerle takas komisyonu formülasyonlarında fonlama maliyetinin takassız işlemleri hesaba katmadan hesaplanması gerekmektedir.

1350

Fonlama maliyetinin hesaplanmasında eski çalışmalardan farklı olarak TRLIBOR faizleri kullanılmaktadır. Daha önce BKM tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan faiz oranları TCMB tarafından belirlenen gecelik faiz oranları idi. TCMB'nin uygulamakta olduğu gecelik faiz oranları 8.9.2004 tarihi itibarıyla %20'dir. Buradan hesaplanması gereken fonlama maliyeti, eğer fonlama gün

$$\frac{\%20 * 26,1}{365} = \%1,43$$

sayısının doğru olduğu kabul edilirse, olarak hesaplanmalıdır.

1360

Operasyonel maliyetlerden bataklık maliyetlerinin çıkarılmasından sonra kalan oran %0,709-%0,263 = %0,446'dır. Bunun fonlama maliyeti ile toplanmasından elde edilecek takas komisyonu oranı %1,876'dır. Diğer bir deyişle, danışman firmanın kullandığı bütün modeller ve fonlama maliyeti kısmında yapılan varsayımlar doğru bile kabul edilse ortaya çıkan oran danışman firmanın önerdiği %2,424'ten oldukça düşük kalmaktadır.

1370

Öte yandan, McKinsey tarafından yapılan araştırmada kullanılan verilerin bankalar tarafından dürüst olarak bildirilmesini garanti edecek herhangi bir neden bulunmadığı gibi, danışman firmanın çalışmasından da anlaşıldığı üzere bankaların söz konusu verileri kendi bünyelerinde doğru olarak tuttukları yönünde şüpheler bulunmaktadır. Danışman firmanın sunduğu raporda yer alan, "Maliyet kalemlerinin hesabından kullanılan parametrelerin çoğu bankalardan alınan tarafımızdan tanım ve kapsamı teyit edilmiş ama doğruluğu kaynağında teyit edilmemiş bankaların beyan ettikleri verilere dayanmaktadır. Bunlara ek olarak TCMB ve BKM verileri de kullanılmıştır. Bu verilerin toplanma ve kalite kontrol metodu dökümanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu verilerin toplanmasında bankaların genel olarak bilgi/işlem ve üst yönetim maliyetlerini ölçmede sorun yaşadıkları izlenmiş, bu konuda maliyetleri düşük gösterecek şekilde tutucu davranılmıştır. Tüm bankaların maliyetlerini saptırabilecek sistematik bir etken var ise, etkisi bilinmelidir." ifadesinden de görüldüğü gibi verilerin ve yapılan takas komisyonu hesaplamasının bankaların bizzat tedarik ettiği ve doğruluğu denetlenmemiş olan verilere dayandığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın yetkili bir kamu kuruluşu veya özel mali danışmanlık kuruluşu tarafından yapılması, sağlıklı bir takas komisyonu hesaplaması için büyük önemi haizdir.

1380

I.6.1.4. BKM Tarafından Belirlenen Formüller Uyarınca Belirlenen Takas Komisyonu Uygulamalarının Sonuçlarının Değerlendirilmesi

1390

Takas komisyonu formülünün belirlenmesinde kullanılması gereken formül gerçek fonlama maliyeti ve gerçek operasyonel maliyetlerden oluşmalıdır. Bu şekilde ağ endüstrisi şeklinde çalışan yapının, gerçek maliyetlerin paylaşımı esasına göre işlemesi mümkün olacaktır. Ancak bu oranın bulunmasına yönelik BKM bünyesinde ciddi nitelikte çalışmalar soruşturma dönemine kadar yapılmamıştır. BKM tarafından yaptırılan ve benimsenen son çalışma, sistemdeki yapıyı en iyi analiz eden çalışma niteliğindedir. Bu çalışmanın sistemin değerlendirilmesi bakımından şu an itibarıyla ölçü alınabilecek en doğru çalışma olduğu görülmektedir. Ancak, bu çalışmada da metodolojik yaklaşım doğru olmakla birlikte, çalışmanın varsayımlarını oluşturan verilerin gerçek değerleri yansıttığı şüphesi bulunmaktadır. Ayrıca maliyet bazlı bir yaklaşımda, fonlama maliyetinin yüksek tutulabilmesi için TRLİBOR oranının kullanılması ile operasyonel maliyetlerde en büyük payı oluşturan batak maliyetlerinin formüle yansıtılması şeklinde yanlışlar bulunmaktadır. Bu çerçevede formülde fonlamanın hesaplanmasında daha önce de kullanılan gecelik faiz oranlarının kullanılması ve operasyonel maliyetlerden batak maliyetinin çıkarılması gerekmektedir.

1400

Bu kapsamda, fonlama maliyetinin doğru hesaplandığı varsayımı ile operasyonel maliyetlerden batak maliyetinin çıkarılması halinde alınması gereken toplam takas komisyonu tutarının ne olacağına yönelik birtakım hesaplamalar yapılmıştır. Bu hesaplamalarla, ihraççı bankaların gerçekte tahsil ettikleri takas komisyonlarının ideal yöntemle hesaplanan oranlara göre tahsil edilmesi gereken komisyonlardan fazla veya az mı olduğu tespit edilmektedir. Daha sonra, bu takas komisyonları oranları, o ayki takas cirosu ile çarpılarak her ay için ihraççı bankaların elde ettiği,

1410

1. yukarıdaki formüle göre hesaplanan takas komisyonu,
2. yukarıdaki formülden batak maliyetinin çıkarılması ile hesaplanan takas komisyonu,
3. tahsil edilen gerçek takas komisyonları

1420

ve bunların arasındaki farkların toplamı hesaplanmıştır.

Bu farklar daha sonra enflasyon verileri kullanılarak şimdiki değerlerine getirilmiştir. Buna göre, 1998 yılının başından 2004 yılı sonuna kadar, takas

komisyonu bataksız olarak $\frac{\text{overnight_faiz}}{365} \times 25_gün + 0,73 - 0,20$ formülü ile hesaplanan orana göre tahsil edilse idi (.....) TL tahsil edilmesi gerekirken, bundan (.....) TL daha az olan (.....-) TL tahsil edilmiştir.

1430

Bu çerçevede, takas komisyonu oranının sadece fonlama maliyetinden oluştuğu ilk yıllarda tahsil edilen toplam takas komisyonu genel olarak operasyonel maliyetleri de katılarak hesaplanması gerekli takas komisyonlarına göre düşük kalmış, operasyonel maliyetlerin de hesaba katılmasıyla birlikte, trend tam tersine

05-43/602-153

1440 dönmüştür. Buna rağmen günümüz değerleri ile daha düşük bir oranda oluşması gereken takas komisyonu tutarının altında sonuç çıkması kriz dönemlerinde öngörülemez oranda yükselen fonlama maliyetlerinin takas komisyonu oranına yansıtılmamasından kaynaklanmıştır. Şubat 2001 krizi döneminde oluşan eksik komisyon tutarı, alınan tüm fazla komisyonları bertaraf etmekte ve toplam sonucu, uygulanan komisyonlarla alınan tutarların eksik olduğu noktasına getirmektedir. Ancak son yıllarda ihraççı bankaların elde ettiği takas komisyonu, bu incelemede uygulanması gerektiği öngörülen batak içermeyen takas komisyonu oranına göre yüksek kalmaktadır.

Sonuç olarak, takas komisyonu formülünün nesnel ve şeffaf bir formülle hesaplanması bakımından sorunlar bulunmasına karşın, ekonomik anlamda uygulanan formülden toplamda bir zarar oluşmamıştır. Ayrıca, bankacılık sektörünün operasyonel maliyetleri gerçek anlamda işlemlerinde kullanmaması nedeniyle fonlama sistemindeki çarpık yapı operasyonel verimsizliği de beraberinde getirmekte, bu iki konu etkileşim içinde olmaktadır.

1450 **1.6.1.5. İnceleme ve Değerlendirmesi Yapılan Ekonomik Konular**

İnceleme ve değerlendirilmesi yapılan ekonomik konular bakımından ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Kredi kartı ile ödeme hizmetleri pazarında uygulanan takas komisyonu sistemi ve kurulan ağ yapısı bir ağ endüstrisi niteliğindedir.
- Ülkemizdeki sistemin işleyişi için takas komisyonu oranının bir ağ yapısı içerisinde birlikte oluşturulması gerekmektedir.
- 1460 - Oluşturulacak formülün gerçek fonlama maliyetleri ile gerçek operasyonel maliyetleri içermesi gerekmektedir.
- Oluşturulan bu oranların kamu organlarıncaya düzenlenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Ancak bu denetim Rekabet Kurumu incelemesine kadar yapılmamıştır.
- Ülkemizde ağ yapısı BKM bünyesinde oluşturulmakta ve takas komisyonu oranları sistem içerisinde belirlenmektedir. Yapılan belirleme takas komisyonunun tarihsel süreç içerisinde, ilk dönemlerde herhangi bir formüle dayalı olmaksızın standart oranlar şeklinde belirlendiği yönündedir.
- 1470 - 1998 yılından itibaren ilk formül belirlemesi yapılmıştır. Bu formül sadece fonlama maliyetlerini içermektedir. Operasyonel maliyet kalemlerini içermeyen söz konusu formülün uygulanma döneminde takas komisyonları eksik ödenmiştir.
- 2000 yılından itibaren uygulanmak istenen formülde fonlama oranının hesaplanması ile operasyonel maliyetlerin hesaplanmasında gerçek rakamlara dayanmayan anket çalışmaları ile komisyonlar belirlenmiştir.
- Yürütülen soruşturma süreci ile gündeme gelen 2004 yılı BKM çalışması, bu konuda yapılan en ciddi çalışma niteliğindedir. Ancak formülün içeriğinde yer

05-43/602-153

alan gerçek fonlama oranı ile gerçek operasyonel maliyetlerin belirlenmesinde kullanılacak verilerin doğruluğu bakımından denetim eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca formülde önerilen fonlamaya esas faiz kriterinin gecelik (overnight) faizler olarak kullanılması gerekmekte ve operasyonel maliyetler içerisinde batacak maliyetlerinin çıkarılması gerekmektedir.

1480

- İdeal formülün saptanabilmesi için gerçek fonlama gün sayısı ile gerçek operasyonel maliyetlerin doğrulanmış verilerle çıkarılması gerekmektedir. Ancak mevcut şartlarda verilerin denetim ve gözetimi yapılamadığından, sağlıklı oranın saptanması imkanı bulunmamaktadır.

- Takas komisyonu oranının formüle dayalı olarak belirlenmesindeki tarihi süreç incelendiğinde, toplamda uygulanması gerekenden fazla bir komisyon tutarı bulunmadığı, dolayısıyla toplamda bir zarar oluşmadığı saptanmaktadır. Bu durum kriz dönemlerinde oluşan büyük zararların bankalar bünyesinde kalarak yansıtılmaması nedeniyle oluşmuştur.

1490

1.6.2. Savunmaların Değerlendirilmesi

Savunmalarda ağırlıklı olarak, BKM tarafından yapılan uygulamanın sistem olarak faydalı yönleri dile getirilmektedir. Belirlenen komisyonun ortak olarak belirlenmemesi halinde sistemin işleyemeyeceği ve işleme muafiyet tanınması gerektiği belirtilmektedir.

Takas komisyonu belirlemesine yönelik savunmada, takas komisyonunun üye işyeri komisyonunun tespitinde fazla rol almadığı, üye işyeri komisyonunun farklı etkenlerle belirlendiği ve bu oranın tüketiciye yansımadağı ifade edilmektedir. Takas komisyonu, üye işyeri komisyonunu oluşturan maliyet kalemleri arasındadır; bu durum Chakravorti ve Shah tarafından takas komisyonunun “üye işyeri komisyonları için bir taban fiyat (price floor)”⁷ oluşturduğu ve “rekabetçi bir kabulcü pazarında üye işyeri komisyon oranlarının takas komisyon oranlarına yaklaşık olacağı, takas komisyonunun üye işyeri komisyon oranlarının %67’si oranından %100’üne yaklaşacağı tahmin edildiği ve takas komisyonlarındaki artışın işyeri komisyonlarında da artışa yol açacağı” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, üye işyeri komisyon oranlarının takas komisyonu oranlarının çok altındaki düzeylerde belirlendiği savunması yerinde değildir. Kabulcü ve ihraççı konumunda olan bankalar, işyerlerine uyguladıkları komisyon oranlarını kendi POS’lerinden kendi kartlarının geçirilmesi ve diğer bankaların kartlarının geçirilmesi durumları için ayrı ayrı uygulamaktadırlar. Bankalar, takasa konu olmayan takassız (on-us) işlemlerde genellikle takas komisyonu oranından düşük seviyede üye işyeri komisyonu uygulamaktadır. İhraççı ve kabulcü bankaların farklı olduğu takasa konu işlemlerde ise bankalar, üye işyeri komisyonunu takas komisyonunun üzerinde belirlemektedirler. Dolayısıyla takas komisyonu oranlarının üye işyerine ve tüketiciye yansımadağı iddiası da dayanaksız kalmaktadır.

1500

1510

⁷ Chakravorti, S. and Shah, A. (2001) “A Study of the Interrelated Bilateral Transactions in Credit Card Networks”, Emerging Payments Occasional Paper Series, Federal Reserve Bank of Chicago, s.17.

05-43/602-153

1520 Takas komisyonu belirleme yöntemine ilişkin savunmada, yapılan çalışmalardan sonuç alınamadığı, bu nedenle salt matematiksel bir formül yerine piyasa şartlarında bir oranın belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. BKM Ana Sözleşmesinin 3.e. maddesinde “takas hizmetinden yararlanacak olan kuruluşlar arasında uygulanacak takas komisyon oranını belirlemek” BKM’nin maksat ve iştiğal konuları arasında sayılmıştır. Dolayısıyla BKM Yönetim Kurulu tarafından takas komisyonunun belirlenmesine yönelik herhangi bir karar, hem ihraççılık hem kabulcülük düzeyinde pazardaki fiyat rekabetini etkilemektedir. Bu çerçevede objektif kriterlere dayalı, formül bazında bir takas komisyonu oranı belirlenmesinin BKM açısından bir zorunluluk olduğu değerlendirilmektedir. BKM yapısında ihraççı ve kabulcü bankaların yer alması denge sağlayıcı olarak

1530 gözüğe de; piyasaya doğrudan etkileri olan takas komisyonu oranının objektif, gerekli maliyetleri içeren bir formül bazında belirlenmemesi, BKM Yönetim Kurulunda temsil edilen bankaların çıkarları doğrultusunda belirleme yapılmasına neden olacaktır.

1540 Takas komisyonu oranının BKM tarafından belirlenmesi, kartlı ödeme sistemlerinin işleyebilmesi için bir zorunluluk ve alternatifi olmayan bir uygulama olarak değerlendirilmemektedir. Takas komisyonu oranının birlikte belirlenmesi yerine, bankalar bu oranı kendi aralarında yapacakları ikili anlaşmalarla belirleyebilirler. Takas komisyonu olmaması halinde kart ihraç edilmeyeceği iddiası yerinde değildir; çünkü bu tür bir sistem takas komisyonu oranı olmadan da işleyebilecektir. Bankalar arasında ortak fiyat tespiti olmaması halinde, en azından teoride alternatif yöntemler bulunmaktadır; örneğin ihraççı bankalar maliyetlerini kısmen veya tamamen kart hamillerine yansıtabilirler.

1550 Takas komisyonu oranları, kabulcü bankalar açısından bir maliyet unsurudur ve üye işyeri komisyonları yoluyla üye işyerlerine; üye işyerleri tarafından da fiyatlar yoluyla tüketicilere yansıtılmaktadır. Dolayısıyla takas komisyonunun üye işyerlerine ve tüketicilere yansıtılmadığı iddiasının yerinde olmadığı değerlendirilmiştir. İhraççı ve kabulcü bankanın aynı olduğu kartlı işlemlerde üye işyeri komisyonu, işlem takasa konu olmadığı için takas komisyonu oranının altında belirlenebilmektedir. Zira TABGİS tarafından gönderilen verilerden de takassız işlem ve takasa konu olan ödemeler arasında farklılık bulunduğu görülmektedir.

1560 Takas komisyonu oranının belirlenmesi, BKM Ana Sözleşmesinin 3(e) maddesinde BKM’nin maksat ve iştiğal konuları arasında sayılmıştır. BKM Yönetim Kurulu’nda temsil edilen bankalar -ki bunlar pazarın yaklaşık %80’ini oluşturmaktadır- hem kart ihraççısı hem de kart kabulcüsü konumundadır. Takas komisyonu, ihraççının veya kabulcünün maliyet ve gelirlerinin bir kısmını belirlediği için; bankalar arasında ortak bir takas komisyonu oranı belirlenmesi, ihraççılık ve kabulcülük seviyesinde fiyat rekabetini etkilemektedir. İhraççı bankalar, kabulcü bankalara verdikleri hizmetlerin karşılığı olarak bireysel bir fiyat politikası izleyememektedir. Ayrıca takas komisyonu üye işyeri komisyon oranının taban fiyatını oluşturduğu için, üye işyeri bakımından da önemli bir

05-43/602-153

maliyet unsurudur. Bu çerçevede BKM Yönetim Kurulu tarafından Şirket Ana Sözleşmesinin içerdiği yetki çerçevesinde takas komisyonu oranının belirlenmesi 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde fiyat tespiti içeren bir teşebbüs birliği kararı niteliği taşımakta ve uygulama Kanun'a aykırılık teşkil etmektedir.

1570 Bu çerçevede savunmada belirtilen BKM faaliyetlerinin rekabet ihlali yaratmadığı şeklindeki görüşlerin kabul edilmesi imkanı bulunmamaktadır.

1580 Savunmalarda belirtilen diğer bir husus, bankaların kamu hizmeti gören kuruluşlar olduğu ve BKM'nin kar amacı gütmeye yönelik için kar maksimizasyonu amacı güden bir kartel olmadığıdır. Bankaların da, Türkiye'de faaliyet gösteren diğer birçok teşebbüs gibi Türkiye ekonomisine katkı yaptıkları, bu nedenle de kamu yararına çalıştıkları konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Bankalar, faaliyetleriyle yatırım finansmanı sağlamakta, ekonomik büyüme için kaynak yaratmakta, ayrıca istihdama katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte bankaların ekonomiye yaptıkları bütün bu katkılar, faaliyetlerinin 4054 sayılı Kanun kapsamında olmamasını gerektirmemektedir. Soruşturma konusu olayda incelenen ortak takas komisyonu uygulaması da, 4054 sayılı Kanun kapsamında incelenmesi gereken bir uygulamadır.

1590 Savunmalarda ayrıca Rekabet Kurumu'nun fiyat regülatörü olarak hareket ettiği belirtilmiştir. Ancak Avrupa Komisyonu uygulamasına paralel şekilde Kurulumuz tarafından muafiyet koşullarıyla takas komisyonunun içeriğine müdahale edilmesi gerekmektedir. Zira takas komisyonu oranı, aynı piyasada faaliyet gösteren BKM üyesi kuruluşlar arasında fiyat belirlemeye yönelik bir anlaşma niteliğindedir. Bu komisyon, genellikle üye işyeri anlaşması yapan banka/kuruluşların işyerlerinden talep ettiği üye işyeri komisyonunun da asgari düzeyidir. Bu çerçevede Rekabet Kurumu, fiyat regülatörü olarak hareket etmemekte; mevcut düzenleme boşluğundan da faydalanan banka/kuruluşların BKM'de biraraya gelerek kart kullanımını ve kart hamillerine sunulan çeşitli avantajları sübvansede edecek şekilde fiyat belirlemesine engel olmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla sistemin işleyişi bakımından gerekli olması nedeniyle, takas komisyonu uygulamasına 4054 sayılı Kanun kapsamında muafiyet tanınmasının hangi koşullarla mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

1600 Savunmalarda batak maliyetinin takas komisyonuna ilave edilmesi gerektiği iddia edilmiştir. Ancak kredi kartı faiz oranları, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ihtiyaç kredisi, konut kredisi, taşıt kredisi gibi tüketici kredisi türlerine göre oldukça yüksek seviyede belirlenmektedir. Kredi kartı faiz oranlarının yüksek belirlenmesinin nedeni, bankalar tarafından kredi kartlarının teminatlı ve riskli krediler olarak belirtilmektedir.. Dolayısıyla %58 oranındaki yeni işlemde takas komisyonu aracılığıyla batak maliyeti tahsil edilmesine gerek bulunmamaktadır; çünkü bu yeni işlemler ödenmediği takdirde hesap kesim tarihinden itibaren bu tutarlara oldukça yüksek oranlarla faiz işletilmektedir. Ayrıca kart sahiplerinin batağa sebep olma olasılıklarının takas komisyonuna yansıtılması, ödememe durumunda faiz oranları ile tahsil edilen borçların tekrar takas komisyonuna bu şekilde yansıtılması, takas komisyonu oranının yapay olarak yükseltilmesine

1610

05-43/602-153

neden olmaktadır. Bu noktada yüksek takas komisyonları ile elde edilen gelirler sistemin aşırı kullanımı için kart hamillerine bonus, ödül, puan vb yöntemlerle teşvik olarak sunulabilmektedir. Bu şekilde belirlenen takas komisyonu oranı, sosyal refahı optimize etmemektedir; çünkü kart kullanan tüketiciler bu teşviklerden faydalanırken, (özellikle işyerleri kartlı ödemelerde müşterilerinden ödeme aracına göre farklı fiyat tahsil etmiyorsa) tüm tüketiciler işyerlerine yüksek komisyonlarla yansıtılan kart kabul etme maliyetine yüksek perakende fiyatlarıyla katlanmış olmaktadır.

1620

Savunmalarda takas komisyonundaki fonlama maliyetinin hesaplanmasında TRLIBOR faiz oranlarının kullanılması gerektiği iddia edilmiştir. Ancak TRLIBOR piyasası 1999 yılından beri var olmakla beraber, belli bir piyasa derinliğine ulaşmamış, bankaların birbirlerine sağladığı limitler çerçevesinde belirlenebilen, 1 aylık süresi olması nedeniyle kullanımı az bir göstergedir ve İMKB overnight gibi bir piyasa derinliğine ya da TCMB overnight gibi bir gösterge niteliğine sahip bulunmamaktadır. Takas komisyon oranları ihraççı bankanın fonlama maliyetini karşılamaya yönelik bir hesaplama yöntemi olduğundan, paranın maliyetini yansıtan, belli bir piyasa derinliğine sahip TCMB overnight gibi önceden de kullanılan bir göstergenin kullanılması gerekmektedir.

1630

Savunmalarda muafiyet süresinin 5 yıl olarak belirlenmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Şartlı muafiyetin 2 yıl için verilmesi uygundur; çünkü bu süre sonunda bankalardan maliyet verilerinin sağlıklı bir şekilde -gerekirse kurumlar arası işbirliğiyle- bulunmasına yönelik çalışmalar yapılması ve bu süre sonunda daha etkin bir sonuca ulaşılması hedeflenmektedir. 2 yıl sonunda sektör iddia edildiği gibi bir belirsizlik ortamına düşmeyecektir; çünkü 2 yıl içinde yapılacak çalışmalarla, iddia edildiğinin aksine bu belirsizlikler azaltılacak ve takas komisyonundaki maliyetlerin daha sağlıklı bir şekilde elde edilmesi için çeşitli yöntemler belirlenecektir.

1640

J. GEREKÇE VE HUKUKİ DAYANAK

BKM, ilgili pazarda faaliyet gösteren teşebbüsler niteliğinde bulunan bankaların biraraya gelerek kurdukları anonim şirket statüsünde tüzel kişiliğe sahip bir yapıdır. Anonim şirket yapısından farklı olarak, hissedar olmaksızın ilgili pazarda faaliyet gösteren diğer teşebbüsler olan finansal kurumları üye olarak kabul etmek özelliği bulunmaktadır. Yönetim Kurulu, tüzel kişiliğin karar organı olup bu organa üye olabilmek için hisselerin %8'inden fazlasına sahip olmak gerekmektedir. Ancak hisse devirleri ile %8'in katları şeklinde hisse oranına yükselmiş olsa dahi her hissenin bir oyu bulunmaktadır. Yönetim Kurulu bu yapısı ile ortak karar alınmasını sağlamak isteyen bir nevi ortak girişim karar organı şeklinde çalışmaktadır. BKM'nin ana iştiğal konusu kredi kartı ile ödeme sisteminin işleyişine yönelik düzenlemeler ve operasyonel faaliyetlerde bulunmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. BKM'nin anonim şirket olarak hisse yapısı, karar organının teşkili ve faaliyet konuları nevi şahsına münhasır özellikler taşımaktadır.

1650

05-43/602-153

1660 BKM'nin rekabet hukuku düzenlemelerinin öznesi olarak belirlenen teşebbüs ve teşebbüs birlikleri kapsamında değerlendirilmesinde, belirtilen özelliklerin anlam kazandığı görülmektedir. BKM'yi oluşturan ortaklar ve üyeler bankacılık sektöründe faaliyet gösteren, ekonomik bütünlükleri içerisinde değerlendirilecek bağımsız teşebbüsler niteliğindedirler. Bu teşebbüslerin bir araya gelerek oluşturdukları BKM ise anonim şirket tüzel kişiliğini haiz bir teşebbüs birliği niteliğindedir.

1670 BKM'ye üye olmak için Türkiye Bankalar Birliği'ne Bankalar Kanunu uyarınca üye olma zorunluluğuna benzeyen hukuki bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak bir ağ endüstrisi olarak çalışan kredi kartı ödeme sistemine girebilmek ve ilgili pazarda faaliyet gösterebilmek için bu teşebbüs birliğine ekonomik anlamda üye olma zorunluluğu bulunmaktadır. İlgili pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin isterlerse başka bir ağ kurmaları imkanının bulunduğunu söylemek imkanı bulunmasına karşın, ülke içerisinde kredi kartı ile ödemeler sisteminin düzgün işleyişi için oluşacak ağların da ortak hareket etmesini sağlayacak bir yapının oluşması gerekecektir. Ayrıca sistemde %80'ler düzeyinde paya sahip ortaklar tarafından kurulmuş bir yapıya, düşük pay sahibi olan üye bankaların ayrı bir rakip çıkarmalarının ekonomik rasyonalitesi bulunmamaktadır.

1680 BKM teşebbüs birliğinin karar organı yönetim kurulu olup, alınan kararların uygulanması tüm ortak ve üyeler bakımından, sistemin ekonomik işleyişinin sürmesi için zorunluluk arz etmektedir. Teşebbüs birliği kararlarının alınmasında yetkili organ olarak görülen yönetim kurulu üyelerinin, kararların uygulanması ile doğan sonuçlardan doğrudan sorumlulukları bulunmaktadır.

1690 BKM Yönetim Kurulu tarafından alınan kararlar, rekabet hukuku değerlendirmesi bakımından teşebbüs birliği kararları niteliğindedir. Bu kararlar tüm ortak ve üyelere yönelik olarak alınmakta, kararın içeriğine göre tavsiye, görüş bildirimi, bilgi sorma şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Ancak soruşturma konusu olan takas komisyonu oranlarının tespiti ve bu oranların uygulanması hususunda alınan kararlar, sistemin işleyişi bakımından uyulması zorunlu kararlar niteliğindedir.

Rekabet hukuku uygulamasında rekabet ihlalleri, rakip konumdaki teşebbüslerin biraraya gelerek kartel oluşturması sonucu ortaya çıkan davranışlar ve ilgili pazarlarda hakim durumda bulunan teşebbüsün davranışları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Soruşturma konusu, rakip teşebbüslerin biraraya gelerek gerçekleştirdikleri davranışlardır. BKM tarafından takas komisyonlarının belirlenmesine dair alınan kararlarda teşebbüs birliği kararı niteliğindedir.

1700 Takas komisyonunun ortak belirlenmesi, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesi kapsamında yasaklanan faaliyetler kapsamında bir teşebbüs birliği kararıdır. Bu kararların rekabeti ihlal eden niteliği, bağımsız faaliyet göstererek kararlarını serbestçe alması gereken bankaların ikili

05-43/602-153

anlaşmalar yoluyla belirleyebilecekleri takas komisyonlarını, tüm sistem içerisinde ortak bir oran şeklinde belirlemelerinden kaynaklanmaktadır.

1710 Rakip niteliğindeki teşebbüslerin biraraya gelerek belirledikleri takas komisyonu oranı, diğer yönüyle de kredi kartı ile ödeme hizmetleri pazarında faaliyet gösteren bankalar açısından bir maliyet unsurunun belirlenmesi niteliğindedir. Takas komisyonu, kredi kartı sisteminde üye işyerlerinden alınacak komisyonlar bakımından kabulcü bankalar için bir maliyet unsuru oluşturmakta, takas komisyonunu alan ihraççı bankalar bakımından da verilen hizmetin fiyatını oluşturmaktadır. İlgili pazarda maliyet ve fiyat olarak kabul edilebilecek olan takas komisyonunun rakip teşebbüslerce birlikte belirlenmiş olması, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (a) bendinde belirtilen örneğe uygun olarak ihlali anlamına gelmektedir.

1720 Soruşturma kapsamında yapılan incelemelerde, her biri ayrı ilgili pazarlar olarak belirlenebilecek olan sistemin üye işyeri-bankalar bölümü ile kart hamilleri-bankalar bölümlerinde raportörlerce rekabet şartlarının düzgün işlediği tespit edilmiştir. Ancak bu durum, takas komisyonunun ortak belirlenmesi ile oluşan rekabet ihlalini ortadan kaldırmamaktadır.

1730 Şikayetçi tarafından dile getirilen iddialardan, bankalarca ortak takas komisyonu belirlenmesinin rekabet ihlali niteliği taşıdığı iddiası dışında kalan iddialar, ekonomik ve rasyonel verilerle örtüşmemektedir. Şikayetçinin talepleri, sistemin ekonomik olarak işleyiş mantığına ters düşen taleplerdir. Kredi kartı ile ödeme sisteminde dörtlü ilişkinin sona erdirilerek sistemin takassız tabir edilen şekilde işlemesi anlamına gelen bu talepler, rekabet hukuku bakımından ihlal teşkil eden olayla ilgili olmakla birlikte kendileri bizatihi ihlal teşkil etmeyen hususlardır. BKM, kartlı ödeme sistemi içinde ortak sorunlara çözüm bulmak, banka ve kredi kartları kural ve standartlarını geliştirmek amacıyla 1990 yılında 13 kamu ve özel Türk bankasının ortaklığıyla kurulmuştur. Kurulduğu dönemden itibaren aldığı kararlarla kredi kartı ile ödeme sistemlerinde ortak takas komisyonu oranı belirlemiştir.

4054 sayılı Kanun'un Geçici 2. maddesi;

1740 *"...Rekabet Kurulu, Rekabet Kurumu teşkilatını oluşturduktan sonra bu durumu bir tebliğ ile ilan eder. İlan tarihinde var olan her türlü anlaşma ve kararlar, bu tarihten itibaren 6 ay içinde Kurula bildirilir."* ve

Rekabet Kurumu Teşkilatının Oluşturulmasından sonra Teşebbüslerin ve Teşebbüs Birliklerinin 4054 sayılı Kanun'dan Doğan Hak ve Yükümlülüklerine İlişkin 1997/6 nolu Tebliğ'in 3. maddesi, *"Teşebbüslerin 05.11.1997 tarihinde varolan 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamındaki her türlü anlaşma ve eylemleri ile teşebbüs birliklerinin kararları da, 05.11.1997 tarihinden başlayarak en geç 6 ay içinde Kurulumuza bildirilecektir."* şeklindedir.

4054 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi, kanunu uygulayacak makam olan Rekabet Kurumu'nun göreve başlayarak anılan tebliğ ile durumu duyurmuş

05-43/602-153

1750 olmasına karşın, bu konuda bir muafiyet başvurusu ancak soruşturma evresi içinde 15.1.2004 tarih ve 220 sayıyla Kurum kayıtlarına girmiştir.

Muafiyet başvurusunda, genel olarak sistemin işleyişi aktarılmakta ve sistemin kendisine muafiyet istenmektedir. Belirlenen oranın dayandığı formülün ancak bu şekilde belirlenebildiği aktarılmakta ve formülün belirlenme şeklinin menfaatler çatışmasına dayandığı için objektif olduğu ifade edilmektedir. Kredi kartı ile ödeme sistemlerinde ortak takas komisyonu belirlenmesine rekabet hukuku uygulamaları bakımından muafiyet tanınabilmektedir. Takas komisyonu sisteminin kendisine muafiyet tanınabilir; ancak bu muafiyet, sistemin şu anki işleyişinde verilen ortak formül belirlenmesinde kullanılan birimlerin düzeltilmesi ile mümkündür.

BKM tarafından yürütülen takas komisyonu belirlenmesinde kullanılan formül yapılanmasının, denetimden geçerek doğruluğu kanıtlanmış, şeffaf ve nesnel verilere dayanan veri setine dayanması gerekmektedir. AB Visa kararında da, formülde kullanılan verilerin bağımsız denetimden geçen veriler olarak saptanabilmesi için belirli bir geçiş dönemine ihtiyaç duyulmuştur. Belirlenecek olan geçiş dönemi sonuna kadar muafiyet değerlendirmesi bakımından, BKM tarafından danışmanlık şirketine yaptırılan son çalışma kullanılacaktır.

1770 4054 sayılı Kanun'un muafiyet başlıklı 5. maddesi ile 4. madde kapsamında ihlal teşkil eden eylemlere muafiyet tanınması için gerekli şartları düzenlemekte ve muafiyetin ne şekilde verilebileceğine dair yetkileri içermektedir. Kanun'un bireysel muafiyet düzenlemesi ile ilgili hükümleri aşağıda verilmektedir.

“Muafiyet

1780 **Madde 5-** *Kurul, aşağıda belirtilen şartların tamamının varlığı halinde ilgililerin talebi üzerine, teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birlikleri kararlarının 4 üncü madde hükümlerinin uygulanmasından muaf tutulmasına karar verebilir:*

- a) *Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,*
- b) *Tüketicinin bundan yarar sağlaması,*
- c) *İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,*
- d) *Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması,*

1790 *Muafiyet kararları en çok beş yıl için verilir. Muafiyetin verilmesi belirli şartların ve/veya belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesine bağlanabilir. Kurulca verilen muafiyet süresi sona erdiğinde muafiyet şartları halen devam ediyorsa ilgili tarafların başvurusu üzerine muafiyet kararı yenilenebilir.”*

05-43/602-153

1800 Muafiyet verilebilmesi için belirlenen 4 şarttan (a) ve (c) bentlerinde belirtilen hususlar, ödeme sistemlerinde ekonomik gelişmenin sağlanması ile üye işyeri-banka ve banka-kart hamili ilişkilerinde rekabet şartlarının ortak komisyon belirlenmesi dışındaki şartlarının sınırlandırılmamış olması nedenleriyle sağlanmaktadır. Ancak, (b) ve (d) bentlerinde yer alan şartların karşılanması için, belirlenen takas komisyonunun gerçek maliyetleri içermesi gerekmekte ve sistemin işleyişinin maliyet paylaşımı esasına göre yapılması gerekmektedir.

1810 Takas komisyonu formülünün gerçek maliyet paylaşımını yansıtabilecek şekilde belirlenerek sistemin işlemesi için, fonlama maliyetinin Merkez Bankası gecelik faiz oranı üzerinden hesaplanması gerekmektedir. Ayrıca ödeme garantisi hizmetinin yansıtılması noktasında, sahtekarlıktan kaynaklanan ödememe unsurunun dahil edilmesi yerinde olacakken, kart hamilinin kredibilitesinin iyi belirlenmemesi nedeniyle ihraççı banka sorumluluğunda olan ödememe riskinin takas komisyonu aracılığıyla üye işyerine yansıtılmaması gerekmektedir. Kaldı ki, bankalar tarafından verilen bilgilere göre, bu risk kredi kartı hamillerine yüksek faizler uygulanmasının da gerekçesini oluşturmaktadır; ihraççı bankaların takip sonucunda yüksek faizlerle tazmin ettikleri bir unsurun üye işyerlerine ve dolayısıyla tüm tüketicilere yüklenmesi anlamını taşımaktadır.

1820 Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrasında muafiyet verilmesinin belirli şartların yerine getirilmesine bağlanabileceği hükmü yer almakta, Kurulumuzun şartlı muafiyet verebileceği düzenlenmektedir. Anılan hüküm uyarınca BKM tarafından uygulanmakta olan formülden, fonlama maliyetinin hesaplanmasında TCMB tarafından belirlenen gecelik (overnight) faiz oranının esas alınması ile operasyonel maliyetler kaleminden bataklık maliyeti unsurunun çıkarılarak, durumun Rekabet Kurumu'na tevsik edilmesi halinde muafiyet tanınması gerekmektedir.

Muafiyet süresi ise şartların yerine getirildiğinin tevsik edilmesinden itibaren 2 yıl olarak belirlenmiştir. Bu geçiş dönemi içerisinde, bankalardan anket usulünde alınan veriler yerine bağımsız denetimden geçmiş maliyet verilerinin bulunması ile gerçek operasyonel maliyetlerin ve gerçek fonlama miktarının belirleneceği bir çalışma yapılması ve muafiyet süresi sonunda yeni bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir.

1830

K. SONUÇ

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. hakkında 23.12.2003 tarih, 03-82/997-M sayılı Kurul kararı uyarınca yürütülen soruşturma ile ilgili olarak düzenlenen Rapora, toplanan delillere, sözlü savunma toplantısındaki açıklamalara ve incelenen dosya kapsamına göre;

1- BKM'nin Yönetim Kurulu kararlarıyla ortak takas komisyonu belirlemesinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamında bir teşebbüs

05-43/602-153

1840 birliği kararı olduğuna ve Kanun'un 4. maddesine aykırılık teşkil ettiğine OYBİRLİĞİ ile,

2- Bu nedenle BKM'nin Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca (2005/3 sayılı Tebliğ ile değişik 2005/2 sayılı Tebliğ'e göre) takdiren asgari ceza miktarı olan 5.800 YTL idari para cezası ile cezalandırılmasına OYÇOKLUĞU ile,

3- Kartlı ödeme sistemleri pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle birlikte takas komisyonu belirlenmesi faaliyetinin, bazı koşulları sağlaması halinde Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyetten yararlanabileceğine, ancak hali hazırda uygulandığı şekliyle bu koşulların gerçekleşmediğine OYBİRLİĞİ ile,

1850 4- Ortak takas komisyonu uygulamasına Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınabilmesi için, BKM tarafından uygulanmakta olan formülde; fonlama maliyetinin hesaplanmasında TCMB tarafından belirlenen gecelik (overnight) faiz oranının esas alınması ve operasyonel maliyetler kaleminde bataklık maliyeti unsurunun dikkate alınmaması halinde bireysel muafiyet tanınabileceğine OYBİRLİĞİ ile,

5- Bu değişikliklerin 90 gün içinde yapılarak Rekabet Kurumu'na tevsiik edilmesine, Kurulumuzca gerekli görülen düzeltmeler yapılmadan uygulamaya devam edilmesi halinde haklarında soruşturma açılacağıının ve 4054 sayılı Kanun'un 16 ve 17. maddeleri uyarınca işlem yapılacağıının ilgili tarafa bildirilmesine OYBİRLİĞİ ile,

1860 6- Muafiyetin süresinin ise şartların yerine getirildiğinin tevsiik edilmesinden itibaren 2 yıl olarak belirlenmesine OYBİRLİĞİ ile,

7- Ortak takas komisyonu belirlenmesine ilişkin teşebbüs birliği kararı niteliğindeki kararlarını süresi içerisinde bildirmemesi nedeniyle, BKM 'ye 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca tatbik edilmesi gereken idari para cezasının, aynı Kanun'un 19. maddesi uyarınca zaman aşımına uğramasından dolayı verilmesine yer olmadığıına OYBİRLİĞİ ile,

1870 8- Kredi kartı ile ödemeler sisteminin düzenli işleyişi ile ilgili olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na, hazırlanan "Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu" tasarısında kredi kartı sisteminin işleyişi ile ilgili düzenleme ve denetleme yapma yetkisinin kendilerine tanınması gerektiğine dair bir Rekabet Kurulu görüşünün, Kanun 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca gönderilmesine OYBİRLİĞİ ile

9- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4822 sayılı Kanun'la değişik 10/A maddesinde yer alan "mal veya hizmetin kredi kartı ile satın alındığı durumlarda satıcı veya sağlayıcı,

05-43/602-153

tüketiciden komisyon veya benzeri bir isim altında ilave ödemede bulunmasını isteyemez” şeklindeki hükmün kaldırılmasına dair Rekabet Kurulu görüşünün, Kanun 27 (g) ve 30 (f) maddeleri uyarınca gönderilmesine OYBİRLİĞİ ile

karar verilmiştir.

05-43/602-153

01.07.2005 tarih ve 05-43/602-153 Sayılı Kurul Kararı'na

KARŞI OY GEREKÇESİ

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. Yönetim Kurulu'nun ortak takas komisyonu belirlemesi ve belirleme işlemini belli bir formüle göre yapmasının, rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı veya sınırlandırıcı bir etkisinin açıkça tespit edilememesi; kamu yararı gereği, ilgili pazarın işleyişine ve kredi kartı kullanımına dair birtakım koordinasyon tedbirlerinin zaten gerekli olduğu, bu tür pazarlarla ilgili rekabet ihlali olarak değerlendirilmeyecek teşebbüs birliği kararlarının hangi şartlar çerçevesinde verilmesi gerektiği konusunda "ikincil düzenleme"lerin Kurul tarafından yapılıp kamuoyuna ilan edilmemesi, ayrıca, esasen ihmal edilebilecek nitelikteki bazı değişiklikler yapıldığı takdirde, takas komisyonu uygulamalarına muafiyet tanınacağı kararının da alınması sebebiyle bu alandaki mevcut uygulamanın yetersizliğini rekabet ihlali sayarak ceza vermenin yanlış olacağı düşüncesiyle, 4054 sayılı Kanunun 16. madde 2. fıkrası uyarınca ceza verilmesi şeklindeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Prof.Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Kurul Üyesi